

Rechtskundig Weekblad

Vereniging zonder winstgevend doel

Verschijnt elke zondag

Abonnementsprijs : 800 fr. per jaar

Postcheckrekening nr. 3185.22

Beheer en Redactie : Prof. Mr. Ridder René VICTOR, Britselei 40, 2000 Antwerpen

CONCENTRATIEVORMING DOOR OVERNAME VAN AANDELEN DE HOLDING-TECHNIEK (*)

door Prof. Mr. Guy SCHRANS

Inleiding.

1. Begripsbepaling : de participatie door overname

Concentratievorming kan, in het kader van het vennootschapsrecht, door talrijke middelen worden verwezenlijkt. Men denke bv. aan de volgende technieken : het deelnemen van vennootschappen in het kapitaal van andere vennootschappen (de participatie-techniek) ; de fusie van twee of meer vennootschappen die voorheen juridisch zelfstandig waren ; de personele unie tussen vennootschappen doordat verscheidene vennootschappen, die juridisch onafhankelijk van elkaar zijn, eenzelfde bestuur hebben ; contractuele schikkingen die juridisch zelfstandige vennootschappen onderwerpen aan de bestuursmacht van een andere natuurlijke of rechtspersoon. Deze technieken geven aanleiding tot concentratievorming wanneer daardoor de economische zelfstandigheid van één of meer vennootschappen geheel of ten dele verloren gaat.

Hierna zal uitsluitend de *participatie-techniek* worden besproken, en inz. de participatie door overname van aandelen.

Dit houdt in dat een natuurlijke of rechtspersoon (in de meeste gevallen gaat het om vennootschappen) in één of meer vennootschappen aandelen verwerft met de bedoeling het beleid van deze vennootschap of vennootschappen te beheersen. Principieel zal slechts sprake zijn van *overname* van *reeds uitgegeven aandelen*, en niet van het inschrijven op aandelen bij verhoging van het maatschappelijk kapitaal, hoewel de hierna onderzochte problemen vaak zeer verwant zijn met die welke zich voordoen bij een inschrijving ter gelegenheid van een kapitaalsverhoging.

Anderzijds mag men de participatie-techniek niet als een losstaand geheel beschouwen ; ze kan in de praktijk

moeilijk worden gescheiden van de overige reeds genoemde technieken : participatie gaat vaak gepaard met een gebruik van andere technieken, zoals bv. de personele unie tussen vennootschappen, of contractuele schikkingen die de bestuursmacht, althans de facto, aan een buitenstaander opdragen ; daarbij komt dat participatie vaak de voorbode is van een fusie der betrokken vennootschappen.

2. Het « beheersings »-criterium. In rechte

Alleen de participatie die een economische beheersing van de andere vennootschap of vennootschappen beoogt of ten gevolge heeft wordt besproken. De verwerving van aandelen die uitsluitend strekt tot gediversifieerde *belegging* (« men plaatst niet al zijn eieren in éénzelfde mand »), en dus niet tot beheersing, blijft buiten het onderzoek.

Wanneer van een zodanige *beheersing* sprake kan zijn, is niet zonder meer duidelijk.

In het Verslag aan de Koning bij het K.B. nr. 64 van 10 november 1967 tot regeling van het statuut van de portefeuillemaatschappijen en hun associatie met de economische programmatie (B. St., 14 november 1967) wordt terecht gewezen op de veelheid der vormen van de betrekkingen die een vennootschap de macht kunnen verlenen de bedrijvigheid van een andere vennootschap te leiden. In ditzelfde Verslag wordt verder verklaard dat het bestaan van een overheersings- dan wel affiliatieband tussen vennootschappen onder meer kan voortvloeien uit « het aanhouden door de overheersende vennootschap, door haar filialen of door tussengeplaatste personen, van ten minste de helft van het kapitaal van de betrokken vennootschap of van een stembevoegdheid die ten minste de helft omvat van de stemmen verbonden aan het geheel van de door deze laatste uitgegeven effecten ; die band zal eveneens kunnen voortvloeien, behoudens bewijs van het tegendeel, uit het feit dat ze op de algemene vergadering van deze vennootschap met haar filialen of via tussengeplaatste personen, over de meerderheid van de aanwezige of vertegenwoordigde stemmen beschikt. »

(*) Tekst van een referaat op het van 11 tot 14 maart 1970 gehouden colloquium over « Juridische aspecten van de samenwerking en concentratie tussen kleine en middelgrote bedrijven », te Knokke ingericht door het Instituut voor Handelsrecht van de K.U.L., o.l.v. Prof. Mr. W. Van Gerven.

Voor een juridische omschrijving van de «beheersing» van een vennootschap door een andere, raadplege men tevens (precies i.v.m. concentratievorming) de beschikking nr. 24-54 van de Hoge Autoriteit van de E.G.K.S. (Publ. E.G.K.S., 1954, blz. 345).

Ten slotte zij de aandacht tevens gevestigd op art. 3 van het (niet gepubliceerd) voorontwerp van wet over de naamloze vennootschappen, waarvan de Franse tekst als volgt luidt:

«Pour l'application de la présente loi lorsqu'une société anonyme a, en droit ou en fait, le pouvoir de disposer du patrimoine d'une autre société ou de diriger son activité, celle-ci est considérée comme sa filiale.

Une société est en tout cas la filiale d'une autre :

1) lorsque cette autre société dispose dans l'assemblée générale avec ses filiales ou par personnes interposées, de quelque façon que ce soit, d'un nombre de voix dépassant la moitié des voix attachés à l'ensemble des titres émis ;

2) lorsque l'autre société est propriétaire, par elle-même, par ses filiales ou par personnes interposées, d'actions représentant plus de la moitié du capital social.

Une société est présumée, sauf preuve contraire, être la filiale d'une autre lorsque cette dernière, pendant les deux années antérieures a disposé en fait par elle-même, avec ses filiales ou par personnes interposées, de la majorité des voix à deux assemblées générales au moins.

Lorsqu'une société est la filiale d'une autre qui est elle-même la filiale d'une troisième, elle est réputée être la filiale de cette dernière.»

3. Het «beheersings»-criterium. In feite

In de werkelijkheid is het niet steeds noodzakelijk ten minste de helft van de stemgerechtigde aandelen te bezitten (of te vertegenwoordigen) om een vennootschap te beheersen. In de belangrijke vennootschappen hoort het gezag vaak toe aan een kleine groep van personen die, ten gevolge van de afwezigheid van de meeste aandeelhouders op de algemene vergadering, gemakkelijk over een betrekkelijke meerderheid kunnen beschikken. Aldus volstaat vaak het bezit of de vertegenwoordiging van 20 à 30% van de stemgerechtigde aandelen om een vennootschap te kunnen beheersen. In België zijn zelfs enkele gevallen bekend van vennootschappen, waar het bezit of de vertegenwoordiging van 10% der stemgerechtigde aandelen voldoende zijn voor een doelmatige beheersing van haar beleid (Centre de recherche et d'information socio-politiques, *Morphologie des groupes financiers*, Brussel, 1962, blz. 53).

De daadwerkelijke invloed van de aandeelhouders die door «beheersing» gemotiveerd zijn is dus evenredig met de passiviteit van de aandeelhouders voor wie het aandelenbezit uitsluitend een vorm van belegging is.

4. Indeling van het onderzoek

Dit referaat is verdeeld in drie hoofdstukken, die aan drie reeksen vragen beantwoorden :

a) welke vennootschapsrechtelijke voorschriften zijn in het algemeen van invloed op het aanwenden van de participatietechniek ?

b) welke middelen kunnen worden gebruikt om een participatie door overname van aandelen te verwerven ?

c) hoe kan men de participatie gebruiken tot beheersingsdoeleinden ?

In een laatste hoofdstuk wordt dan enige aandacht gewijd aan de «holding»-vennootschap, waarvan het maatschappelijk voorwerp erin bestaat andere vennootschappen, door middel van participaties, te beheersen.

I. Vennootschapsrechtelijke prelabelen.

A. Welke soort vennootschappen kunnen bij een overname betrokken zijn ?

5. Personenvennootschappen en kapitaalvennootschappen.

Vrij algemeen wordt aanvaard dat, behoudens uitdrukkelijke andersluidende wetsbepaling, een vennootschap een participatie kan verwerven in een andere vennootschap.

Aldus kan ongetwijfeld een personenvennootschap (bv. een vennootschap onder gemeenschappelijke naam) deelnemen in een kapitaalvennootschap (bv. een N.V.).

Andersom bestaat er principieel geen reden om aan kapitaalvennootschappen het recht te ontzeggen lid te worden van een personenvennootschap (Fredericq, *Traité*, IV, nr. 75). Men kan niet opwerpen dat de vennoten van een personenvennootschap in de meeste gevallen *onbeperkt* aansprakelijk zijn voor de schulden van de vennootschap, terwijl de vennoten van een kapitaalvennootschap slechts *beperkt* aansprakelijk zijn (tot beloop van hun inbreng) ; de kapitaalvennootschap die een participatie bezit in een personenvennootschap (hetgeen in de praktijk overigens zelden voorkomt) is immers, als vennoot (en zoals een natuurlijke persoon), aansprakelijk op haar geheel vermogen.

Wel kan men zich inbeelden dat in een personenvennootschap *statutaire beperkingen* zouden bestaan t.a.v. een participatie door een kapitaalvennootschap.

6. Speciaal geval : de P.V.B.A.

Art. 119 van de samengeschatte wetten op de handelsvennootschappen (hierna: Vennootschapswet) bepaalt dat *alleen natuurlijke personen* vennoot van een personenvennootschap met beperkte aansprakelijkheid kunnen zijn.

Een p.v.b.a., waaraan bij de oprichting een andere vennootschap (personen- of kapitaalvennootschap) zou deelnemen, is dus nietig (art. 123, 4°, Venn. W.).

Het verboden lidmaatschap van rechtspersonen betreft eveneens de *kapitaalsverhoging* (art. 122, Venn. W.) en de *overname van deelbewijzen* (waarbij wordt verondersteld dat toepassing is gemaakt van art. 126, Venn. W. of van de meer beperkende bepalingen der statuten). Maar, anders dan voor de oprichting, bevat de wet geen uitdrukkelijke bepaling van de sanctie voor de inbreuk op art. 119 Venn. W. na de oprichting (over dit vraagstuk, zie: J. Ronse, *Vennootschappen — Overzicht van rechtspraak 1964-1967*, *Tijdschrift voor Privaatrecht*, 1967, blz. 721-722). Voor de burgerlijke rechtbank te Brussel is onlangs een geval behandeld waarbij het lidmaatschap van een rechtspersoon ontstaan was ten gevolge van de absorptie door een p.v.b.a. van twee soortgelijke vennootschappen, met inbreng van het vermogen van laatstgenoemde, en kapitaalsverhoging van de eerstgenoemde (Rb. Brussel, 11 juni 1964, *Revue Pratique des sociétés*, 1966, blz. 22). De rechtbank besloot tot de nietigheid van de kapitaalsverhoging en van alles wat hieruit verder is gevolgd. Op dit vonnis geeft J. Ronse (o.c.) volgend commentaar :

«De beperking van de nietigheid tot het verkrijgen van het lidmaatschap door een rechtspersoon bij een kapitaalsverhoging, zonder dat het bestaan van de vennootschap in het gedrang gebracht wordt, beantwoordt aan de opvatting van de in het vonnis geciteerde auteurs (Frédéricq, V, nr. 621, blz. 881 ; — Van Ryn-Heenen, II, nr. 902, bl. 16 ; — zie ook Loir, S.P.R.L., nr 16, blz. 149). Er is nochtans, zoals in de noot onder het besproken

vonnis opgemerkt wordt, verschil van opinies nopens de draagwijdte van de nietigheid.

Volgens Fredericq wordt de inbreng, bij kapitaalsverhoging door een rechtspersoon gedaan, met nietigheid getroffen. Dientengevolge worden de zaakvoerders, overeenkomstig art. 123, 4° van rechtswege als inschrijvers beschouwd.

Volgens Van Ryn en Heenen integendeel wordt de kapitaalsverhoging zelf in haar geheel door nietigheid getroffen.

Bij nader toezicht heeft dit verschil van opinie slechts belang wanneer een inbreng in geld wordt toegezegd.

Wanneer echter, zoals ter zake, een inbreng van het hele vermogen van een vennootschap nietig verklaard wordt, valt het moeilijk in te denken dat de zaakvoerders als inschrijvers zouden worden beschouwd en is er slechts plaats voor aansprakelijkheid overeenkomstig art. 123, 4°, wat de nietigheid van de kapitaalsverhoging zelf onderstelt. In die zin besliste de rechtbank.

De juistheid van deze oplossing in het besproken vonnis, moet betwijfeld worden.

Zeker moet, met de aangehaalde auteurs, aangenomen worden dat de inschrijving bij kapitaalsverhoging door een rechtspersoon met nietigheid wordt getroffen.

Heel anders is het geval wanneer, bij fusie met een P.V.B.A., alle aandelen van de opgeslorpte vennootschap samen worden verkregen door de opslorpente vennootschap, zodat de opgeslorpte vennootschap van rechtswege ontbonden is. Zij bestaat als rechtspersoon voortaan nog uitsluitend voor de noodwendigheden van haar vereffening.

Wat de wetgever heeft willen verhinderen is het lidmaatschap in een P.V.B.A. van een functionerende rechtspersoon. Hij heeft zeker niet op het oog gehad de uitsluitende passieve rechtspersoonlijkheid van de vereffende vennootschap gedurende de verjaringstermijn bepaald door art. 194, 4de lid Venn. W.

Mijn inziens is het zeer goed mogelijk in eenzelfde akte als één ondeelbaar geheel vast te stellen 1° de ontbinding van de opgeslorpte vennootschap door de vereniging van al haar aandelen; 2° de inbreng van het hele vermogen van de opgeslorpte vennootschap; 3° haar vereffening en de afsluiting daarvan.

Tegen dergelijke ondeelbare verrichting kan geen ernstig bezwaar worden gemaakt op grond van art. 119, eerste lid, dat daarvoor niet is geschreven.

De overname, door een vennootschap, van deelbewijzen van een p.v.b.a. met het oog op beheersing (d.w.z. door een functionerende, actieve rechtspersoon) zou blijkbaar met volstreekte nietigheid moeten worden getroffen. Indien, ten gevolge van deze overname, de p.v.b.a. nog slechts één natuurlijke persoon als enige vennoot zou tellen, zou deze vennootschap van rechtswege ontbonden zijn. Zoniet, zou de geldigheid van de vennootschap zelf mijn inziens onaangetaast blijven.

Ten slotte: de wetgever heeft in het geheel niet willen verhinderen dat een p.v.b.a. een participatie zou bezitten in een andere vennootschap (met uitzondering evenwel van een andere p.v.b.a.).

B. Beperkingen die kunnen voortvloeien uit het maatschappelijk voorwerp.

7. Overeenstemming van maatschappelijk voorwerp.

Tussen de twee vennootschappen die bij de overname van aandelen betrokken zijn moet er een overeenstemming van maatschappelijk voorwerp bestaan (Frédéricq, *Traité*, V, nr. 511). Dit hangt samen met het principe van de specialiteit van de rechtspersoon: de bekwaamheid van de rechtspersoon wordt beperkt door het statutair

doel dat in de oprichtingsakte van de vennootschap vrij bepaald wordt. Stellen de organen van de vennootschap (bv. de raad van beheer) een handeling die vreemd is aan het maatschappelijk voorwerp, dan is dergelijke handeling niet deze van de rechtspersoon, die hieruit dan ook geen rechten kan verkrijgen noch verbintenissen aangaan (over dit probleem zie ook: J. Ronse, *Vennootschappen — Overzicht van rechtspraak 1961-1963*, *Tijdschrift voor Privaatrecht*, 1964, blz. 80) (1).

Desnoods zal het maatschappelijk voorwerp vooraf moeten worden gewijzigd, overeenkomstig art. 70 bis Venn. W.

Bij gebrek daaraan zouden de beheerders, die, met overtreding van het maatschappelijk voorwerp, tot overname van aandelen van een andere vennootschap hebben besloten, persoonlijk aansprakelijk zijn indien deze participatie schade berokkende aan de vennootschap, en zou deze laatste van deze beheerders desnoods de terugbetaling kunnen eisen van de gelden gebruikt voor het aankopen van de participatie (Van Ryn, *Principes*, I, nr. 364).

8. Statutaire bepaling.

In de praktijk wordt vaak in de oprichtingsakte van vennootschappen, na de aanduiding van het specifiek maatschappelijk voorwerp, de volgende clausule ingelast: «Door middel van inbreng in natura, fusie, inschrijving of op andere wijze, mag de vennootschap participaties in andere zaken, ondernemingen of vennootschappen, die een analoog of verwant doel hebben, of die door hun aard de ontwikkeling van de vennootschap kunnen bevorderen, verwerven».

Deze formule biedt het voordeel dat zij de vereiste «overeenstemming van maatschappelijk voorwerp» uitbreidt, door ook andere participaties toe te laten, met name in vennootschappen die noch een analoog noch een verwant doel hebben (vermits deze hypothese de eerste tak van het alternatief uitmaakt) maar niettemin «door hun aard» de ontwikkeling van de vennootschap kunnen bevorderen. Bij betwisting nopens de draagwijdte van de woorden «door hun aard» moet de feitenrechter op soevereine wijze beslissen (Cass., 20 november 1962, Pas. 1963, I, 364).

9. Dubbel voorbehoud: gewone belegging; holdings

a) Wanneer de participatie niet meer is dan een gewone belegging van de gelden der vennootschap, lijkt niet dat streng zou moeten worden gehouden aan het vereiste van «overeenstemming van het maatschappelijk voorwerp». Veeleer gaat het hier om criteria van behoorlijk beheer van de maatschappelijke activa, en om verantwoording van de beheerders t.o.v. de algemene vergadering. In de praktijk zijn er talrijke vennootschappen die een gedeelte van hun gelden aldus beleggen («aandelenportefeuille»). De samenstelling van de portefeuille moet overigens vóór de jaarlijkse algemene vergadering aan de aandeelhouders worden medegedeeld (art. 78, 2°, Venn. W.).

b) Het vereiste van «overeenstemming van maatschappelijk voorwerp» geldt evenmin voor holding-vennootschappen die precies tot hoofdzakelijk maatschappelijk voorwerp hebben het verwerven van participaties in andere vennootschappen, met het oog op hun beheersing.

C. Besluitvorming.

10. In de overnemende vennootschap.

Wanneer een vennootschap krachtens haar maatschappelijk voorwerp bekwaam is tot het verwerven van een participatie in een andere vennootschap, is normaal de

raad van beheer (of, in een p.v.b.a., de zaakvoerder) bevoegd om tot een zodanige verwerving te besluiten. De statuten van talrijke n.v.'s bepalen overigens dat de raad van beheer bevoegd is om « beslissingen te nemen inzake alle inbrengen in vennootschap, inschrijvingen, commandieten en associaties ». De statuten kunnen evenwel deze handeling aan de algemene vergadering voorbehouden.

Anderzijds lijkt het principieel niet mogelijk het besluit tot verwerving van een participatie te beschouwen als een handeling van dagelijks beheer, waarvan de vervulling krachtens art. 63 Venn. W. zou kunnen worden opgedragen aan een afgevaardigd bestuurder of bestuurder.

In de regel zal de aandeelhoudersvergadering slechts moeten tussenkomen, wanneer het verwerven van een participatie onmogelijk is zonder voorafgaande wijziging van het maatschappelijk voorwerp (boven, nr. 7), of wanneer de overnemende vennootschap tot een kapitaalverhoging moet overgaan ten einde over de nodige fondsen te beschikken om de aandelen van een andere vennootschap te kunnen verwerven.

11. In de vennootschap wier aandelen worden overgenomen ⁽²⁾.

De aandelen van een n.v. zijn in principe vrij overdraagbaar. Doch door de rechtspraak worden bepaalde beperkingen der overdraagbaarheid toegelaten, voor zover deze laatste niet geheel wordt uitgeschakeld. (Voor een algemene bespreking, zie de referaten van W. Van Gerven en L. Maeyens in: *Juridische aspecten van het familiebedrijf*, K.U.L., Fac. Rechtsgeleerdheid, Instituut voor handelsrecht, 1969). « Een gebruikelijke clause tot beperking van de overdracht van aandelen is de toestemmingsclause (clause d'agrément). Krachtens deze clause moet de voorgenomen overdracht voorafgaand door een vennootschapsorgaan, meestal de raad van beheer, worden goedgekeurd. Volgens de heersende mening staat een dergelijke clause gelijk aan een verbod van overdracht, en is dus nietig, indien het toestemmende orgaan geen redenen moet aangeven voor zijn eventuele weigering. Zij is daarentegen geldig wanneer zij gekoppeld is aan een beding van voorkoop (clause de préemption), ook al is dat onderhands, volgens welk, bij weigering van de toestemming tot overdracht, de vennootschap een andere koper zal aanwijzen die bereid is de aandelen tegen een redelijke prijs over te nemen ». (W. Van Gerven, o.c., blz. 159).

Zodanige beperkingen van de overdraagbaarheid strekken er overigens vaak toe te vermijden dat aandelen worden aangekocht door personen die belangen hebben in concurrerende ondernemingen (Frédéricq, *Traité*, IV, nr. 391). Als zodanig kunnen ze een hinderpaal vormen voor de overname van aandelen met het oog op een beheersing, daar ze een bijzonder proces van besluitvorming in beweging brengen bij de vennootschappen waarin men een participatie wenst te verwerven ⁽³⁾.

D. Beperking van wederzijdse participaties.

12. Probleemstelling.

Men spreekt van wederzijdse participaties wanneer een vennootschap A een participatie bezit in een vennootschap B, welke op haar beurt een participatie bezit in de vennootschap A. Wederzijdse participaties gaan vaak gepaard met personele unies tussen de betrokken vennootschappen (zie boven, nr. 1), en komen voor in enkele sectoren van de Belgische economie (*Morphologie des groupes financiers*, o.c., blz. 52-56).

Dit stelt delicate problemen, mede in verband met het

ingewikkeld vraagstuk van het verwerven door een vennootschap van haar eigen aandelen, o.a. voor de vennootschappen die aan de rechtsmacht van de Bankcommissie zijn onderworpen (zie inz.: Bankcommissie, Jaarverslag 1966, blz. 130-140).

« Onderzocht in hoofde van de overheersende vennootschap vergt de verrichting kritiek die verschilt volgens de bron van de controle die ze uitoefent.

Dit kan een controle in kapitaal zijn. Deze kan een veranderlijke omvang hebben. Hij kan massief zijn en, op de limiet, vrijwel de totaliteit van de aandelen beslaan. Van zodra de participatie 50 % overschrijdt is men geneigd de beheerste vennootschap voor een verlenging te houden van de economische entiteit welke door de overheersende vennootschap wordt gevormd, ondanks hun afzonderlijke rechtspersoonlijkheden. Dit is onbetwistbaar het geval wanneer de controle het meesterschap over de beheerste vennootschap verschaft voor al de beraadslagingen van de algemene vergadering waarvoor een gekwalificeerde meerderheid vereist is, zelfs berekend op het volume van het kapitaal.

Wat de overheersende vennootschap betreft moet men, financieel gezien, het kapitaal van de twee vennootschappen als één enkel kapitaal beschouwen, met als enige uitzondering het deel van het kapitaal van de filiale dat niet door de overheersende vennootschap wordt aangehouden. De aankoop kan derhalve niet anders worden geanalyseerd dan als een aankoop door de moedermaatschappij van haar eigen aandelen via geïnterposeerde personen. Hierbij rijzen de bezwaren — waaraan reeds hierboven werd herinnerd — ten opzichte van het aankopen door een vennootschap van haar eigen aandelen. Er rijst echter bijkomende kritiek omdat de gevolgen van de aankoop door deze interpositie juridisch clandestien blijven. Men bedoelt hier de weerslag van de aankoop op het volume van het kapitaal van de overheersende vennootschap, op het overleven van de aangekochte aandelen of op de uitoefening van de maatschappelijke rechten die eraan verbonden zijn; ook, het eventuele uitblijven van voorlichting van de aandeelhouders van de overheersende vennootschap en van de derden, voornamelijk van haar schuldeisers.

In hetzelfde geval, zoals in dat waar de controle van de beleidsorganen van de filiale zonder massieve kapitaalcontrole rechtstreeks of onrechtstreeks (onder meer via andere filialen) door de overheersende vennootschap verzorgd wordt, heeft de aankoop door de filiale gevolgen en kan ze aanleiding geven tot misbruiken die een aankoop door de overheersende vennootschap zelf niet heeft of waartoe hij geen aanleiding geeft. Men bedoelt de versteviging, in de schoot van de overheersende vennootschap, van de stemkracht van de groep welke deze laatste leidt; ook de omstandigheid dat, als de filiale de samenstelling van haar portefeuille niet publiceert, de aandeelhouders van de overheersende vennootschap, haar schuldeisers en zelfs haar commissarissen, onwetend kunnen gehouden worden over de uitgevoerde verrichtingen.

In beide gevallen moet men eveneens oog hebben voor de omstandigheden van de aankoop. Dit is het geval wanneer ertoe wordt overgegaan vóór een opslorping.

In hoofde van de filiale zijn de bezwaren die men tegen de aankoop van aandelen van de overheersende vennootschap kan maken, niet minder belangrijk. Vaak zal de overeenstemming met het maatschappelijk doel twijfelachtig of onbestaande zijn en de procedure van art. 79, derde lid, van de samengeschiedelde wetten op de handelsvennootschappen ⁽⁴⁾ zal niet worden gevolgd. Ernstiger is dat, wanneer de controle, rechtstreeks of onrechtstreeks, via het kapitaal of anderszins uitgeoefend wordt door de vennootschap waarvan de aandelen wor-

den aangekocht, de beleidsorganen van de filialen die ze beheerst gebruik gemaakt hebben van een functie die met het oog op het algemeen belang werd toevertrouwd ten voordele van één enkele aandeelhouder, in bepaalde gevallen die welke de raad zelf beheerst, en dit met miskenning van hun meest strikte verplichtingen. Dit bezwaar is minder of meer ernstig naar gelang de omvang van de kapitaalparticipatie welke door de overheersende vennootschap wordt aangehouden. Het verdwijnt slechts algeheel in geval van een honderdprocentige filiale. Dit zou echter slechts waar zijn in hoofde van de filiale terwijl, gezien in hoofde van de moedermaatschappij, de personeninterpositie vast zou staan en er aanleiding zou toe geven de verrichting te beschouwen als een aankoop van haar eigen aandelen, waarbij dan de bezwaren rijzen waarvan reeds eerder sprake.

Vloeit de controle niet uit een dergelijke participatie voort dit wil zeggen wanneer er, naast de overheersende vennootschap, een minderheid of zelfs een niet georganiseerde meerderheid van aandeelhouders bestaat, dan ziet men dat het gewraakte misbruik van bevoegdheden, reeds op zichzelf te veroordelen, gepaard kan gaan met een benadeling van de andere aandeelhouders die meestal niet kan hersteld worden omdat de overheersende vennootschap in staat is de uitoefening van de maatschappelijke vordering te verlammen.

Men is gedwongen vast te stellen dat de wetsbeschikkingen op de kapitaalvennootschappen ten opzichte van zulke verrichtingen ontoereikend zijn. In talrijke gevallen kan de afwending van bevoegdheden of het misbruik van de maatschappelijke goederen niet doeltreffend worden voorkomen of betoegeld omdat geen wettelijke regels bestaan betreffende de voorlichting van de vennoten en van de schuldeisers en deze laatste ook geen doeltreffend verhaal te hunner beschikking hebben.» (Bankcommissie, Jaarverslag 1966, blz. 137-139).

13. Wetgeving.

In bepaalde landen wordt de verwerving, door een vennootschap, van aandelen van een vennootschap die haar beheerst, verboden of althans aanzienlijk beperkt; aldus in Frankrijk (art. 358, wet van 24 juli 1966 op de handelsvennootschappen), Engeland (art. 27, Companies Act van 1948), Italië (art. 2359, Codice Civile), Duitsland (art. 71, 4^e, Aktiengesetz van 6 september 1965).

In België bevat de huidige vennootschapswet geen uitdrukkelijke bepaling in dit verband. Wanneer de aankoop door een beheerste vennootschap kan worden gelijkgesteld met een aankoop, door de overheersende vennootschap, van haar eigen aandelen, zou art. 206 Venn. W. voor toepassing in aanmerking kunnen komen: met een geldboete van 50 tot 10.000 F (x 30) worden gestraft al wie, als beheerder, commissaris, zaakvoerder of lid der «comiteiten van toezicht» *voorbijachtelijk* aandelen wederigekocht hebben met *vermindering van het maatschappelijk kapitaal of der verplichte wettelijke reserve*. Uit de onderlijnde woorden blijkt voldoende dat talrijke zodanige verrichtingen aan de strafsancie kunnen ontsnappen.

Wat betreft de vennootschappen die aan de rechtsmacht van de Bankcommissie onderworpen zijn, zij opgemerkt dat deze poogt de ontoereikendheid van de wetsbeschikkingen terzake te verhelpen door een overtuigingsactie. In de meeste gevallen worden haar aanbevelingen opgevolgd, doch het gebeurt eveneens dat men het stilzwijgen van de Vennootschapswet inroept om er geen gevolg te moeten aan geven. De Bankcommissie kan dit niet aanvaarden: «de algemene plicht van de verantwoordelijken voor het beleid van de vennootschappen is, vóór alles en zonder te wachten op een bevel of een

verbod van de wet, oog te hebben voor het reële en gelijke belang van de leden van de vennootschap» (Jaarverslag 1966, blz. 140).

Het vraagstuk van de wederzijdse participaties wordt als volgt geregeld in het (nog niet gepubliceerd) Belgisch *voorontwerp van wet betreffende de naamloze vennootschappen*

— Een vennootschap die door een andere vennootschap wordt beheerst ⁽⁵⁾ mag geen aandelen van deze laatste verwerven; is een vennootschap reeds eigenares van aandelen van een andere vennootschap op het ogenblik dat ze onder de beheersing van deze laatste valt, dan moet ze die aandelen binnen het jaar vervreemden (art. 27 - VI).

— Een vennootschap mag, op straffe van nietigheid der inschrijving, niet inschrijven op aandelen van de vennootschap die haar beheerst, tenzij ze optreedt voor rekening van een derde (art. 29).

— Tevens geldt als algemene regel (dus ook in afwezigheid van enige band van beheersing) dat wederzijdse participaties moeten beperkt blijven tot ten hoogste 10 % van het kapitaal van de betrokken andere vennootschap.

Dor art. 30 van het voorontwerp wordt een speciale procedure ingericht met het oog op de vervreemding van dit gedeelte van de participatie dat 10 % overtreft.

E. Behoud van het minimum-aantal aandeelhouders.

14. *Niet minder dan 7 aandeelhouders in de naamloze vennootschap* ⁽⁶⁾.

Bij de stichting van de n.v. moeten er minstens zeven vennoten zijn (art. 29 Venn. W.). De oprichters zijn hoofdelijk aansprakelijk tegenover de belanghebbenden, niettegenstaande elk daarmede strijdig beding, wegens alle maatschappelijke verbintenissen aangegaan vóór de vennootschap minstens zeven leden telde (art. 35, 1°, Venn. W.).

Wanneer tijdens het leven van de n.v. het getal der vennoten tot minder dan zeven is gedaald, mag elke belanghebbende om ontbinding van de vennootschap verzoeken, tenzij deze toestand hersteld wordt binnen zes maanden sedert het tijdstip waarop hij is ingetreden (Venn. W., art. 104).

Bij overname van aandelen van een n.v. moet men er dus steeds over waken dat de vennootschap op elk tijdstip ten minste zeven aandeelhouders telt.

15. *Vereniging van alle aandelen in een hand* ⁽⁷⁾.

Worden *alle* aandelen van een n.v. overgenomen door één enkele natuurlijke of rechtspersoon, dan is deze n.v. *van rechtswege ontbonden*, omdat in ons huidig vennootschapsrecht (dat op een «contractuele opvatting» berust) de «one man company» niet wordt erkend. De ontbonden vennootschap behoudt de rechtspersoonlijkheid slechts voor de noodwendigheden van haar vereffening (Venn. W., art. 178), zodat er helemaal geen versmelting plaatsvindt tussen het vermogen van de overnemende vennootschap en dat van de ontbonden vennootschap (Cass., 5 december 1958, *Revue pratique des sociétés*, 1960, blz. 133, annotatie P.D.; Cass., 22 maart 1962, *Revue critique de jurisprudence belge*, 1963, blz. 42, annotatie J. Renauld; Brussel, 28 april 1965, *Revue Pratique des sociétés*, 1968, blz. 29).

De ontbinding van rechtswege treedt ook in zo de door één natuurlijke of rechtspersoon overgenomen aandelen *naderhand* over meer personen worden verspreid, met het oog op een «regularisatie»: de vennootschap is ontbonden op het ogenblik zelf van de vereniging van alle aandelen in één hand, wat er ook nadien met deze aandelen

moge gebeuren, en zelfs wanneer de overdracht, aan één enkele persoon, van alle aandelen op naam, nog niet is ingeschreven in het register van de aandelen op naam (vgl. Cass., 12 juli 1923, Pas. 1923, I, 424).

Volgens een ontwerp van richtlijn van de Commissie der Europese Gemeenschappen, zou de vereniging van alle aandelen in één hand slechts dan aanleiding mogen geven tot ontbinding, indien deze toestand niet binnen een termijn van 6 maand is hersteld (zie: G. Schrans, *Inleiding tot het Europees Economisch Recht*, Gent, 1969, blz. 158).

II. De verwervingsprocedure.

A. Aankopen ter beurs.

16. Uitzonderlijk karakter. Moeilijkheden.

De aandelen van kleine en middelgrote bedrijven, waar het in dit colloquium om gaat, zijn slechts zeer uitzonderlijk het voorwerp van een beursnotering, zodat dit verwervingsmiddel hier niet grondig moet worden onderzocht.

Aankoop ter beurs zal vooral als verwervingsmiddel worden gebruikt wanneer men bij *verrassing* de beheersing van een andere vennootschap wenst te verkrijgen. Het « verrassingseffect » hangt evenwel af van een aantal factoren die de verrichting zeer kunnen bemoeilijken:

— men moet ter beurs voldoende aandeelhouders vinden die wensen te verkopen;

— wanneer een effect zeer in de vraag is, zal zijn prijs ter beurs vlug stijgen, hetgeen de verrichting minder aantrekkelijk kan maken;

— het groot aantal verhandelingen ter beurs zal de aandacht wekken van de betrokken vennootschap, (of van haar voornaamste aandeelhouders), zodat verweer te duchten is. Over deze problemen, zie o.a.: C. Champaud, *Le pouvoir de concentration de la société par actions*, Prijs, 1962, blz. 131, blz. 254.

B. Rechtstreekse overdrachten.

17. Probleemstelling.

De meest courante vorm van overname van aandelen bestaat erin deze aandelen direct te kopen van degenen die ze bezitten. Wil men de betrokken vennootschap beheersen, dan zal men uiteraard pogen de aandelen te kopen van degenen (bv. een andere vennootschap, of de leden van een familiegroep) die de vennootschap reeds geheel of ten dele beheersen, en bereid gevonden worden hun participatie af te staan.

De talrijke juridische problemen die zich in dit verband voordoen kunnen onder twee essentiële hoofden worden teruggebracht:

a) de onderhandelingen en overeenkomsten die aan de overname voorafgaan;

b) het juridisch statuut van de rechtstreekse overdrachten van aandelen.

18. Onderhandelingen en overeenkomst(en).

De onderhandelingen en overeenkomst(en) die aan de overname voorafgaan strekken vooral tot de volgende resultaten:

— De overnemer wil ervan verzekerd zijn dat zijn participatie voldoende zal zijn om de betrokken vennootschap te beheersen; onderhandelt hij met slechts één beheersende aandeelhouder, dan volstaat het dat deze hem zijn participatie overdraagt; zijn er evenwel meer aandeelhouders, die samen een beheersende participatie

bezitten (bv. de leden van een familiegroep), dan heeft zijn belangstelling voor een overname slechts zin indien hij ervan verzekerd is dat hij inderdaad een beheersende positie kan verwerven: het aanbod tot overname zal dus worden afhankelijk gesteld van een aanvaarding door alle geadresseerden, of althans door een voldoende aantal geadresseerden, opdat de overname van hun aandelen een beheersende positie zou kunnen verschaffen.

— Anderzijds wil de overnemer geen « kat in een zak » kopen. Hij wenst degelijk ingelicht te zijn over de toestand van de vennootschap die hij zal beheersen. Daartoe zal o.a. een grondige controle worden verricht, liefst door bekende accountants en auditors (zie in verband met hun controletaak in dergelijke aangelegenheden: R.F. Verstraelen & H.J. Block, « Beschouwingen over de rol van de accountancy in het raam van de fusie van ondernemingen », *Economisch en Sociaal Tijdschrift*, 1967, blz. 605 volg.).

Leidt de controle tot voor de vennootschap ongunstige bevindingen, dan wordt het aanbod tot overname herroepen.

De juridische praktijk heeft een aantal formules uitgedacht om aan deze beide reeksen bekommernissen van de overnemer te beantwoorden. Hierna volgt een *samengevatte voorstelling van een formule* die reeds diens-teen heeft bewezen in gevallen waar een vennootschap (hierna genoemd: vennootschap A) de beheersing van een andere vennootschap (hierna genoemd: vennootschap B) wenst te verwerven, door een overname van de aandelen van de leden van een familiegroep die tot- nogtoe vennootschap B beheersten ⁽⁸⁾.

1°/ Vennootschap A richt een geschreven *aanbod* aan de meerderheidsaandeelhouders van vennootschap B, in de persoon van dhr. X, vertegenwoordiger van de leden van deze familiegroep. *Voorwerp* van het aanbod is de overname door vennootschap A (of door de door haar aan te duiden derden) van een minimum-aantal aandelen van vennootschap B, die thans toebehoren aan de leden van de familiegroep. Wordt dit minimum (dat voor een beheersing noodzakelijk geacht wordt) niet bereikt, dan mag vennootschap A haar aanbod intrekken. Ook de *betalingswijze* door vennootschap A moet worden bepaald: betaling in geld op een vast te stellen datum, of betaling door overhandiging aan de verkopers van aandelen in vennootschap A of in een andere vennootschap (in welk geval tevens moet worden vastgesteld hoe en op welk tijdstip de waarde van deze aandelen zal worden bepaald). Het aanbod wordt daarenboven afhankelijk gesteld van een aantal *voorwaarden*, bv.:

— de overname zal moeten verricht zijn vóór een bepaalde datum;

— in voorkomend geval moeten wisselvergunningen worden bekomen in verband met de betaling, of moet de overname toegelaten worden door de bevoegde openbare autoriteiten.

— Vennootschap A of de door haar aangeduide personen moeten over alle nodige faciliteiten beschikken om kennis te nemen van alle boeken en bescheiden van vennootschap B, teneinde een volledig beeld te krijgen van de toestand van deze vennootschap. Gaat de overname uiteindelijk niet door, dan zal vennootschap A de meegedeelde documentatie terugbezorgen, en de bekomen inlichtingen als vertrouwelijk behandelen.

— De leden van de familiegroep verbinden er zich toe, tijdens de duur van deze controleverrichtingen, en tot op de datum gesteld voor de overname, hun aandelen niet te vervreemden, te verpanden of anderszins te belasten, noch in onderhandelingen te treden met een derde. Ze moeten er zich tevens toe verbinden dat vennootschap B, tijdens deze zelfde periode, zich zal beperken tot het voeren van haar courante verrichtingen

(dat ze met name geen enkel element van haar vermogen zal vervreemden of belasten) en geen nieuwe aandelen zal uitgeven.

Het aanbod houdt tevens in dat de leden van de familiegroep aan vennootschap A een aantal *bindende verklaringen* zullen moeten doen betreffende o.a. de financiële en fiscale toestand van vennootschap B; de verschillende posten van haar actief en passief; het niet bestaan van occulte verbintenissen; de contracten waarbij ze partij is; haar rechten inzake onroerende goederen of industriële eigendom, zoals octrooien en merken; de rechtsgedingen waarbij ze partij is; enz. Door deze verklaringen zullen de leden van de familiegroep gehouden blijven tijdens een periode die in het aanbod nader te bepalen is (bv. 5 jaar voor de verklaringen inzake de fiscale toestand, en 2 jaar voor de andere verklaringen).

Vaak zullen tevens *persoonlijke zekerheidsrechten* ten gunste van vennootschap A worden gevestigd door de leden van de familiegroep, ter waarborging der aldus gemaakte verklaringen.

Ten slotte moet het *aanbod* tevens bepalen onder welke voorwaarden het mag *herroepen* worden door vennootschap A: o.a. wanneer de netto-waarde (zoals vastgesteld door deskundigen waarover alle partijen akkoord gaan) van vennootschap B minder bedraagt dan een bepaalde som; wanneer de netto-winst van vennootschap B gedurende een nader te bepalen aantal maanden voor de overname-beslissing beneden een bepaald bedrag ligt; indien zich omstandigheden voordoen die de toestand van vennootschap B wezenlijk wijzigen, bv. een merkbare inzinking van het verloop der zaken, van het actief of van de financiële toestand.

2° Dit *aanbod* wordt dan uitdrukkelijk *aanvaard* door dhr. X in eigen naam en in naam van de overige leden van de familiegroep voor wie hij zich sterk maakt. In deze aanvaarding wordt desnoeds eveneens bepaald dat de leden van de familiegroep afzien van hun statutair of contractueel recht van voorkeur bij overdracht van aandelen van vennootschap B, zodat de overname door vennootschap A (of door de door haar aangeduide derden) op dit punt niet belemmerd wordt. Tevens kan worden overeengekomen onder welke modaliteiten de overdracht van de bestaande aandelen op naam zal geschieden.

3° Indien de leden van de familiegroep nog aandelen van vennootschap B behouden, welke aandelen vennootschap A thans niet wenst over te nemen, kan vennootschap A vragen dat haar door de leden van de familiegroep gedurende een bepaalde termijn een *optie-recht* wordt verleend voor de aankoop van deze resterende aandelen.

4° Nadat alle *controle- en verificatieverrichtingen* beëindigd zijn, en zo hun resultaten beantwoorden aan de in het aanbod gestelde voorwaarden, wordt dan tussen vennootschap A en leden van de familiegroep met wie onderhandeld werd, een *overeenkomst* gesloten betreffende de overname der aandelen en de voorwaarden waaronder deze overname geschiedt.

In deze overeenkomst worden de in het aanbod gestelde voorwaarden nader uitgewerkt, met name wat betreft de door de verkopers te maken bindende verklaringen nopens de toestand van vennootschap B (zie hierboven onder 1°) op het ogenblik dat de overeenkomst wordt gesloten. Het is niet mogelijk alhier in te gaan op de inhoud van een zodanige overeenkomst (en van haar bijlagen), die vaak heel lang is, omdat ze aan de betrokken partijen (en inz. aan vennootschap A, de overnemer) alle nodige geruststellingen moet verschaffen in verband met de verrichting, en inzonderheid de toestand van vennootschap B.

Als bijlagen bij de overeenkomst zal men vaak aantreffen: een overeenkomst houdende vestiging van persoonlijke zekerheidsrechten door de leden van de familiegroep (zie hierboven onder 1°); de nauwkeurige aanduiding der over te dragen aandelen; de verslagen der accountants en/of «auditors» die tot de controle- en verificatieverrichtingen zijn overgegaan.

Ten slotte moet eveneens worden bepaald op welke datum de materiële overdracht der aandelen en de betaling zullen plaatsvinden.

19. Het juridisch statuut van de «rechtstreekse overdracht» van aandelen.

Met de uitdrukking «rechtstreekse overdracht» van effecten bedoelt men een overdracht ten bezwarende titel die *buiten de beurs* geschiedt. Art. 75, tweede lid van het Wetboek van Koophandel, zoals gewijzigd door art. 6 van het K.B. nr. 61 van 10 november 1967 (B. St., 14 november 1967), onderwerpt de rechtstreekse overdrachten van al dan niet ter beurs genoteerde effecten (incl. aandelen van vennootschappen) aan de volgende regeling: deze effecten kunnen, buiten de beurs, slechts onder bezwarende titel gecedeerd worden aan of door de personen die de hoedanigheid van bankier, wisselagent of wisseagentcorrespondent bezitten, of door hun tussenkomst. De handel in al dan niet genoteerde effecten (zowel binnen als buiten de beurs) is dus principieel voorbehouden voor bankiers, wisselagenten en wisselagentcorrespondenten. Deze bepaling strekt ertoe dat het publiek slechts in betrekking zou komen met beroepslui die, door hun eigen statuut, aan tucht en controle zijn onderworpen; ten minste één der partijen bij de rechtstreekse overdracht moet een beroepstussenpersoon zijn.

Het verbod van rechtstreekse overdrachten tussen partijen waarvan niet ten minste één hetzij bankier, hetzij wisselagent, hetzij wisselagentcorrespondent is, *treedt evenwel niet in*:

a) voor cessies waarbij het, voor eenzelfde waarde, gaat om een werkelijk bedrag van ten minste 10.000.000 frank;

b) voor toevallige cessies onder contractanten van wie geen enkel die operaties gewoonlijk verricht.

Bij rechtstreekse overdrachten in verband met een overname van aandelen dient dus onderzocht of een beroep kan worden gedaan op deze uitzonderingen.

Wat betreft de *eerste uitzondering* (cessies waarbij het, voor eenzelfde waarde, om een werkelijk bedrag van minstens 10.000.000 F gaat) is de bedoeling van de wetgever als volgt: de belangrijkheid van dergelijke verrichtingen laat toe te veronderstellen dat ze verricht worden door personen die genoegzaam op de hoogte zijn van financiële aangelegenheden. Beneden dit bedrag moeten beroepstussenpersonen optreden. De uitzondering kan worden ingeroepen zodra *elk afzonderlijk contract* van overdracht van aandelen van een vennootschap betrekking heeft op een waarde van ten minste 10.000.000 F. Worden aandelen van een gezamenlijke werkelijke waarde van niet meer dan 10.000.000 F. direct overgedragen aan *twee of meer personen* (natuurlijke of rechtspersonen) ⁽⁹⁾, dan vindt de uitzondering geen toepassing.

Bij overname van aandelen tussen contractanten van wie *geen enkel* die operaties gewoonlijk verricht, zal de *tweede uitzondering* vaak kunnen worden ingeroepen. Dit zal evenwel niet het geval zijn wanneer één der contractanten (normaal de overnemer) een holding-vennootschap is, die immers in de regel als voornaamste gewone activiteit heeft, de uitgifte, de aankoop en de verkoop van effecten.

Gebrek aan naleving van de wettelijke voorschriften terzake van rechtstreekse overdracht van effecten wordt

strafbaar gesteld door art. 110, Wetboek van Koophandel, en de wederrechtelijk verrichtte overdrachten zijn nietig (Hrb. Brussel, 19 februari 1953, *Revue pratique des sociétés*, 1954, blz. 231; Frédéricq, *Traité*, II, nr. 268; Van Ryn, *Principes*, III, nr. 1970).

Ten slotte zij er nog op gewezen dat *niet als een rechtstreekse overdracht* worden *beschouwd*, zodat de hierboven uiteengezette regels daarop niet toepasselijk zijn:

a) de uitgifte, door een vennootschap, van eigen effecten, alsmede de in art. 75, lid 2, 3°, nader bepaalde retrocessie van effecten;

b) het publiek aanbod tot omruiling of tot aankoop van effecten.

Deze laatste verrichting (take-over-bid) wordt thans nader onderzocht.

C. Het « take-over-bid ». ⁽¹⁰⁾

20. Probleemstelling.

Benevens aankoop ter beurs of rechtstreekse onderhandelingen met aandeelhouders van de vennootschap die men wenst te beheersen, wordt steeds meer de techniek van het « take-over-bid » gebruikt, die bij ons is overgewaaid uit Engeland en de Verenigde Staten ⁽¹¹⁾. Het « take-over-bid », bij ons meer bekend onder de naam « publiek aanbod tot omruiling of tot aankoop van effecten » bestaat hierin dat een « promotor » die de controle van een vennootschap wenst te verwerven aan de aandeelhouders van die vennootschap een in de tijd beperkt openbaar aanbod richt om aan een bepaalde prijs een bepaalde prijs een bepaald aantal van hun aandelen over te nemen.

Enkele kenmerken van deze verrichting dienen nader te worden beklemtoond.

Het aanbod is gedurende de door de promotor bepaalde termijn onherroepelijk, doch is niettemin vaak aan enkele voorwaarden onderworpen. Zo zal de promotor vaak bepalen dat het aanbod slechts gehandhaafd blijft indien hem een aantal aandelen wordt aangeboden dat voldoende is om de betrokken vennootschap te kunnen controleren; naast dit minimum-aantal zal hij vaak ook een maximum-aantal bepalen omdat zijn financiële mogelijkheden niet onbeperkt zijn.

Worden meer aandelen ter verkoop aangeboden dan het in het aanbod bepaalde aantal, dan zal hij een evenredige reductie toepassen (voor een voorbeeld zie: G. Schrans, *art. cit.*, blz. 26).

Het aanbod is « openbaar » omdat het tot « gelijk welke » aandeelhouder van de betrokken vennootschap is gericht. In de regel zijn de geadresseerden van het aanbod eigenaren van aandelen aan toonder. Daarbij komt dat een take-over-bid in de meeste gevallen slechts doeltreffend zal zijn wanneer de aandelen van de betrokken vennootschap in het publiek zeer verspreid zijn. Het is niet noodzakelijk dat deze aandelen ter beurs genoteerd zijn.

De aangeboden prijs moet zodanig zijn dat enerzijds de aandeelhouders door de verrichting worden agetrokken en anderzijds de promotor geen te hoge tol betaalt om de vennootschap te kunnen beheersen. De prijs moet normaal boven de beurswaarde liggen, zo de aandelen genoteerd zijn; maar ook met andere factoren moet rekening worden gehouden, zoals bv.: de boekwaarde van het aandeel, haar rendement, de dividendpolitiek van de betrokken vennootschap (over de problemen in verband met de bepaling van de prijs, zie: R. Wtterwulge, *art. cit.*, blz. 408-410).

De overname geschiedt hetzij door aankoop, hetzij door omruiling. In dit laatste geval krijgen de aandeelhouders,

niet een som geld, maar effecten (aandelen, gewone of converteerbare obligaties) van de promotor of van een met de promotor verwante vennootschap. In het aanbod moet dan nauwkeurig bepaald worden op welk tijdstip en onder welke modaliteiten de waarde van deze effecten zal worden bepaald. Zie hier een door de Bankcommissie (Jaarverslag, 1959-1960, blz. 115-117) verstrekt concreet voorbeeld van omruiling. « Een vennootschap die aanzienlijke belangen bezit in ondernemingen voor productie en verdeling van electriciteit verhoogde haar kapitaal en bood de nieuwe aandelen ter intekening aan de aandeelhouders van een andere, in dezelfde industriële sector gespecialiseerde, vennootschap. Deze dienden hun inschrijvingen af te lossen door de inbreng van aandelen in laatstgenoemde vennootschap. Het was de bedoeling van de verrichting de activiteiten van de twee vennootschappen te hergroeperen overeenkomstig een programma dat in gemeenschappelijk overleg door de leiders van beide ondernemingen was opgesteld. De aandelenruil moest de vennootschap van wie het aanbod uitging toelaten in de tweede vennootschap een overheersend belang — in principe de quasi-totaliteit van het kapitaal — op te nemen, vermits de aandeelhouders van deze laatste hun participaties omruilden tegen aandelen van haar eigen kapitaal... De vennootschap die de omwisseling voorstelde, besliste haar kapitaal te verhogen en gelaste haar raad van bestuur de nieuwe effecten ter intekening aan te bieden aan de aandeelhouders van de vennootschap waarvan ze de leiding wenste over te nemen. Vermits onmogelijk op voorhand kon worden uitgemaakt in welke mate op het ruilaanbod zou worden ingegaan, werd voor de kapitaalverhoging geen vast bedrag voorzien en beperkte de vergadering er zich toe enkel een minimum en een maximum te bepalen. Vervolgens stelde een vergadering van intekenaars de definitieve verwezenlijking van de verrichting en het effectieve bedrag van de kapitaalverhoging vast... ».

Ten slotte moet nog worden opgemerkt dat het take-over-bid ook als bijkomend middel kan worden gebruikt ter verwerving van een beheersende positie in een vennootschap. Aldus heet het, op het ogenblik dat dit refereert wordt geschreven (einde januari 1970), dat de Amerikaanse vennootschap Westinghouse die, ten gevolge van rechtstreekse onderhandelingen met, en overdrachten vanwege, Electroraïl en de Société Générale een participatie van ca. 40 % in Acec heeft verworven, thans een nog meer beheersende positie zou wensen in te nemen door haar participatie tot ca. 67 % te verhogen; dit zou ze doen door middel van een openbaar aanbod tot omruiling van effecten (Acec-aandelen tegen te creëren Acec-obligaties door Westinghouse gewaarborgd).

21. Wetgeving.

Anders dan in de overige E.E.G.-landen, is het openbaar aanbod tot aankoop of tot omruiling van effecten in België het voorwerp van een specifieke reglementering.

Voorreest zij in herinnering gebracht dat deze verrichting niet onderworpen is aan de wetgeving inzake rechtstreekse overdrachten van effecten (boven, nr. 19). Als algemene regel geldt dat in ons land (op grond van art. 22 van een wet van 10 juni 1964 op het openbaar aantrekken van spaargelden) het openbaar aanbod tot aankoop of tot omruiling van effecten onderworpen is aan een controle door de Bankcommissie.

Daartoe moet degene die voornemens is een zodanig aanbod te doen daarvan ten minste vijftien dagen op voorhand (d.w.z. voor enige publiciteit wordt gegeven aan het aanbod) kennis geven aan de Bankcommissie. In uitzonderlijke gevallen kan de Bankcommissie een kortere termijn aanvaarden (Jaarverslag 1964, blz. 99).

Een gebrek aan tijdige kennisgeving is een misdrijf dat strafbaar wordt gesteld door art. 42 van het K.B. nr. 185 van 9 juli 1935. De leden en ambtenaren van de Bankcommissie zijn aan het geheim gehouden.

Bij deze kennisgeving moet een *dossier* worden gevoegd, opgemaakt overeenkomstig de voorschriften van de Bankcommissie. In verband met take-over-bids worden inlichtingen gevraagd betreffende o.a. de financiële middelen van de promotor en de door hem genomen maatregelen om zijn verbintenissen terzake van de betaling van de prijs na te leven. Ook moet de Bankcommissie volledig worden ingelicht over de vennootschap wier aandelen het voorwerp zijn van het aanbod. Dit kan netelige problemen doen rijzen wanneer enerzijds de beschikbare gegevens over deze vennootschap ontoereikend zijn opdat de Bankcommissie zich met kennis van zaken zou kunnen uitspreken, en anderzijds de promotor bij verrassing wil optreden, zodat hij wil vermijden dat de ontbrekende informatie aan de bestuurders van de andere vennootschap zou worden gevraagd, welke bestuurders dan ruim de gelegenheid zouden hebben om het take-over-bid met een tegen-offensief te beantwoorden. Alles zal natuurlijk vlotter verlopen wanneer het take-over-bid niet bij verrassing moet geschieden (en dus geen agressief karakter vertoont), doch na overleg tussen de promotor en de beheerders van de betrokken vennootschap, zoals dit reeds vaak gebeurd is.

Wel vraagt de Bankcommissie dat, bij een agressieve take-over-bid, de promotor, weinige dagen voor het openbaar maken van zijn aanbod, daarvan kennis zou geven aan de bestuurders van de betrokken vennootschap. Deze bestuurders kunnen dan stelling nemen t.o.v. het aanbod en desnoods bijkomende inlichtingen verstrekken aan hun aandeelhouders. Deze stellingname moet berusten op het belang van de vennootschap, en niet op dat van de groep die momenteel de vennootschap beheerst.

De bevoegdheden van de Bankcommissie t.o.v. de haar medegedeelde ontwerpen van aanbiedingen kunnen als volgt worden samengevat: zij kan slechts raad geven, aanbevelen, soms de uitvoering van de verrichting verbieden.

Acht de Bankcommissie dat het openbaar aanbod «de kapitaalmarkt kan ontwrichten», dan kan zij de volgende maatregelen nemen:

— aan de betrokkenen aanbevelingen richten i.v.m. de timing van het aanbod, zijn modaliteiten, enz.;

— bij gebrek aan naleving van deze aanbevelingen, mag zij, door middel van een gemotiveerde beslissing, de verrichting gedurende een termijn van ten hoogste drie maanden verbieden;

— zij mag voornoemde beslissing openbaar maken.

Oordeelt de Bankcommissie dat een verrichting waarvan ze kennis krijgt geschiedt onder omstandigheden waarbij de inschrijvers op een dwaalspoor kunnen worden gebracht omtrent de aard van de zaak of omtrent de aan de effecten verbonden rechten dan bepaalt art. 29 van K.B. nr. 185 dat ze daarvan onmiddellijk kennis moet geven aan de betrokkenen. Houden dezen met de kennisgeving geen rekening, dan mag de Bankcommissie door middel van een gemotiveerde beslissing de openbare uitgifte gedurende ten hoogste drie maanden verbieden. Ze mag ook deze beslissing openbaar maken.

Ten slotte mag ze, krachtens art. 32 van het K.B. nr. 185 de Minister van Financiën verzoeken aan de Noteringscomités der openbare fondsen- en wisselbeurzen te verbieden de titels die, in strijd met het advies van de Commissie, het voorwerp werden van de verrichting, in de prijsnotering op te nemen. Deze laatste maatregel zou alleen kunnen worden toegepast ingeval van openbaar aanbod tot omruiling van effecten.

Hoewel de bevoegdheden van de Bankcommissie niet zeer ruim lijken, heeft ze evenwel een grondige en daadwerkelijke invloed, en in de grote meerderheid der gevallen wordt stipt rekening gehouden met haar aanbevelingen.

In de praktijk is het overigens aan te raden informeel contact te nemen met de Bankcommissie vooraleer een promotor de modaliteiten van een openbaar aanbod bepaalt.

Ten slotte zij erop gewezen dat, luidens art. 108 van het Wetboek van Koophandel (zoals gewijzigd door art. 13 van het K.B. nr. 61 van 10 november 1967), een machtiging van de Minister van Financiën nodig is voor ieder publiek aanbod tot omruiling of tot aankoop van Belgische effecten «door of voor rekening van natuurlijke of rechtspersonen, openbare of private, welke hun gewoon verblijf of hun zetel in het buitenland hebben of van Belgische vennootschappen welke rechtstreeks of onrechtstreeks onder vreemd toezicht staan» (12).

De beslissing van de Minister berust op opportuniteitsoverwegingen i.v.m. het economisch beleid van de Regering (zie het Verslag aan de Koning bij het K.B. nr. 61).

III. Het gebruik van de participatie tot beheersingsdoeleinden.

22. Algemeenheden.

Het gebruik van participaties tot beheersingsdoeleinden kan verschillende vormen aannemen. In talrijke gevallen wordt de beheerste vennootschap economisch ten dienste gesteld van de belangen der beheersende vennootschap of van de groep die door de beheersende vennootschap of door een met haar verwante vennootschap geleid wordt. Dit heeft vaak ten gevolge dat de rechtspersoonlijkheid van de beheerste vennootschap geheel fictief wordt (zie reeds: J. Hamel, «La personnalité morale et ses limites», *Dalloz*, 1949, Chron., 141), en dat de derden die met vennootschappen, die in een groep «geïntegreerd» zijn, contracteren, op onnauwkeurige wijze geïnformeerd zijn, o.a. ten gevolge van de afwezigheid van een «geconsolideerde balans». Daarbij komt dat, binnen de beheerste vennootschap zelf, de belangen van de minderheids-aandeelhouders vaak worden opgeofferd aan die der beheersende vennootschap, zodat de vennootschapsrechtelijke bescherming van deze minderheid op haar beurt talrijke problemen stelt (zie onlangs: G. Suetens-Bourgeois, *De verhouding meerderheid — minderheid in de naamloze vennootschap*, Story-Scientia, 1970).

De «groepsverhoudingen» tussen vennootschappen zijn thans nog niet het voorwerp van een specifieke regeling in onze wetgeving, doch het ziet er naar uit dat het recht binnen afzienbare tijd ook op dit gebied gelijke tred zal houden met de economische werkelijkheid (zie o.a.: P. Van Ommeslaghe, «Les groupes de sociétés», *Revue pratique des sociétés*, 1965, blz. 153 volg.).

Hierna worden slechts enkele fundamentele vraagstukken aangesneden i.v.m. het gebruik van participaties tot beheersingsdoeleinden.

A. De uitoefening van het stemrecht op de algemene vergadering.

23. Beperking van het stemrecht.

Luidens art. 76, Venn. W., mag niemand, tijdens een algemene vergadering van een n.v., aan de stemming deelnemen voor een groter aantal stemmen dan:

— 1/5 van het aantal stemmen verbonden aan de gezamenlijke titels, of

— 2/5 van het aantal stemmen verbonden aan de op de vergadering vertegenwoordigde titels.

Dezelfde regel geldt voor de p.v.b.a. (art. 136 Venn. W.).

Bij het toepassen van deze regel moeten bij de stemmen die een vennoot in eigen naam uitbrengt ook samengesteld worden de stemmen die hij als lasthebber uitbrengt.

Deze regel is van openbare orde en mag dus niet worden omzeild, ook niet in de statuten.

Bij het verwerven van een participatie moet de overnemer er dus in de regel voor zorgen dat de aandelen worden overgenomen door een voldoende aantal nieuwe vennoten opdat de volledige stemkracht tot uitdrukking zou kunnen komen.

Op te merken valt dat deze regeling achterwege is gebleven in het voorontwerp van wet betreffende de n.v.

24. Overeenkomsten betreffende het stemrecht.

Worden aandelen van een vennootschap overgenomen, met het oog op beheersing, door meer dan één natuurlijke of rechtspersoon, dan zal deze beheersing slechts kunnen worden verwezenlijkt wanneer deze overnemers hun optreden tijdens de algemene vergadering onderling afstemmen.

Zijn deze overnemers vennootschappen die reeds van eenzelfde groep deel uitmaken, dan mag men aannemen dat hun vertegenwoordigers op de algemene vergadering rekening zullen houden met de door de leiding van de groep gegeven richtlijnen.

In talrijke gevallen zal het evenwel nuttig lijken overeenkomsten aan te gaan betreffende de uitoefening van het stemrecht.

Zodanige overeenkomsten geven in ons land vaak aanleiding tot betwistingen.

Men raadplege in dit verband: W. Van Gerven, «Juridische technieken tot vrijwaring van het familiaal karakter der onderneming», in *Juridische aspecten van het familiebedrijf*, Antwerpen/Utrecht, 1969, blz. 169-171, die het vraagstuk als volgt samenvat.

«In tegenstelling tot vele buitenlandse rechtssystemen, worden stemovereenkomsten, dit zijn overeenkomsten waarbij aandeelhouders zich verbonden hebben hun stemrecht in een bepaalde zin uit te oefenen, in België in de regel voor ongeldig gehouden. Aandeelhouders, aldus de ouderwetse maar nog steeds geldende mening, moeten ongebonden op de algemene vergadering verschijnen om daar, in het licht van de gevoerde besprekingen en de verstekte inlichtingen, vrij hun mening te kunnen vormen. Dit neemt evenwel niet weg dat bepaalde afspraken toch geldig zijn. Zo is bijv. de afspraak geldig door welke bepaalde aandeelhouders zich ertoe verplichten om met elkaar ruggespraak te houden vóór de algemene vergadering teneinde zo mogelijk tot het formuleren van gezamenlijke standpunten te komen. Ook regelmatig is de overeenkomst waardoor een aandeelhouder, voor een beperkte tijd (in casu zes maanden) of een beperkt oogmerk, de uitoefening van zijn stemrecht op onherroepelijke wijze overdraagt aan een mandataris in wiens handen de aandelen worden geblokkeerd. Een dergelijke onherroepelijke volmacht kan imperatief of vrijblijvend worden gestipuleerd. Tenslotte moet worden vermeld dat de nietigheid van een clause betreffende de uitoefening van het stemrecht niet noodzakelijkerwijze leidt tot de nietigheid van de gehele aandeelhoudersovereenkomst. Dit zal slechts het geval zijn wanneer er tussen de nietige clause en de overige delen van de overeenkomst een ondeelbaar verband bestaat...

De hierboven samengevatte stand van zaken is voor verbetering vatbaar. Vermeldenswaardig is dat, voor zover ons bekend is, het voorontwerp voor een nieuwe wet

betreffende de naamloze vennootschap, stemovereenkomsten tussen aandeelhouders voor geldig beschouwt behalve wanneer dergelijke overeenkomsten de betrokken aandeelhouders verplichten richtlijnen te volgen gegeven door de vennootschap of haar beheerders of door een moeder- of dochtermaatschappij of de beheerders daarvan. Intussen moet onthouden worden dat reeds naar geldend recht een op onherroepelijke wijze gegeven mandaat betreffende de uitoefening van het aan een aandeel verbonden stemrecht geldig is, indien de lastgeving voor een beperkte tijd of een beperkt onderwerp wordt verleend. Er moet evenwel worden opgemerkt dat een zodanig mandaat niet ipso facto een einde maakt aan de bevoegdheid van de eigenaar van het aandeel om zelf het stemrecht uit te oefenen. Dit kan aanleiding tot conflicten geven. Weliswaar kan de eigenaar zich dit recht contractueel ontzeggen: om tegenstelbaar te zijn aan de vennootschap moet deze verbintenis «om niet te doen» in hoofde van de eigenaar aan de vennootschap worden betekend. Met betrekking tot toonderaandelen kan een dergelijke overeenkomst in feite maar weinig uitwerking hebben indien zij niet gepaard gaat met de blokkering van de aandelen in handen van de lasthebber.

Bovenstaande regeling (verlenging door de eigenaar van een onherroepelijk mandaat) heeft tot gevolg een splitsing, zij het voorlopig, van de aan het aandeel verbonden rechten: het stemrecht, althans de uitoefening ervan, wordt aan de lasthebber toegekend; het recht op dividend en de andere rechten blijven bij de eigenaar. Hetzelfde effect kan ook worden bereikt, maar dan in tegengestelde zin, door middel van de pandovereenkomst. Ingeval aandelen of deelbewijzen in pand worden gegeven, blijft het stemrecht normaal bij de eigenaar, terwijl het recht de dividenden te innen aan de pandhouder toekomt. In bijzondere omstandigheden kan dit een aanbevelenswaardige techniek zijn».

B. Samenstelling van de raad van beheer.

25. Uitoefening van het beheerdersambt.

De ontwikkeling van het vennootschappenrecht toont aan dat het zwaartepunt van het vennootschapsbeleid zich steeds meer bij de raad van beheer bevindt. (Zie o.a.: J. Limpens, «Les pouvoirs respectifs du conseil d'administration et de l'assemblée générale dans les sociétés par actions en Belgique», in: *La società per azioni alla meta del secolo XX, studi in memoria di Angelo Straffa*, Padova, 1962, deel II, blz. 523 volg.). In de statuten van talrijke n.v.'s vindt men overigens een (volledig wettige) clause die doorgaans de volgende inhoud heeft: «De raad van beheer heeft de meest uitgebreide bevoegdheden tot het stellen van alle daden van beheer of beschikking betreffende de vennootschap. Hij heeft de bevoegdheid alle handelingen te verrichten welke niet door de wet of door deze statuten aan de bevoegdheid van de algemene aandeelhoudersvergadering worden voorbehouden». Laatstgenoemde zin draagt aan de raad van beheer een *residuaire bevoegdheid* op, waarvan het belang stijgt naarmate de bevoegdheden van de algemene vergadering worden herleid tot het door de wet bepaald minimum.

De beheersing van een vennootschap zal dan ook in hoofdzaak afhankelijk zijn van het al dan niet innemen van een meerderheidspositie in de raad van beheer. (Zie ook: C. Champaud, o.c., blz. 136 volg.).

Is de beheersende participatie in de handen van een of meer natuurlijke personen, dan zullen zij ervoor zorgen zelf lid te worden van de raad van beheer, of althans een persoon die hun vertrouwen bezit tot het beheerdersambt te laten verkiezen.

Is evenwel een *vennootschap* (of een groep van vennootschappen) de beheersende aandeelhouder, dan kunnen in dit verband een aantal problemen rijzen.

Weliswaar staat thans buiten twijfel dat een n.v. beheerder kan zijn van een andere n.v. (Cass. 31 mei 1957, Pas., 1957, I, 1176), althans wanneer het aanvaarden van een zodanig mandaat in een andere vennootschap niet vreemd is aan het maatschappelijk voorwerp, noch de perken van de statuten van de eerste n.v. zou te buiten gaan (Cass. 17 mei 1962, Pas., 1962, I, 1054; R.W., 1962-1963, kol. 839). Vereist is uiteraard ook dat de statuten van de tweede n.v. (dit is die waarin het beheerdersambt wordt uitgeoefend) zich niet verzetten tegen het benoemen van een rechtspersoon ⁽¹³⁾.

In werkelijkheid zal die rechtspersoon in de raad van beheer worden vertegenwoordigd door een (door haar aangeduide) *natuurlijke persoon*. Doch een beheerder mag zijn bevoegdheden in principe niet subdelegeren aan een derde; wel mag hij *bijzondere* volmachten verlenen overeenkomstig de statutaire bepalingen, maar voor het overige is zijn functie in wezen van persoonlijke aard. Wanneer een vennootschap beheerder is, moet ze optreden door haar *orgaan*, d.w.z. de raad van beheer in zijn geheel, of de afgevaardigde beheerder, volgens de raadslaging waaraan de beheerder moet deelnemen; volmachten aan een lasthebber die geen orgaan is van de vennootschap-beheerder zijn niet toegelaten (Zie: J. Van Ryn & P. Van Ommeslaghe, «Examen de jurisprudence 1961-1965, Les Sociétés commerciales», R.C.J.B., 1967, blz. 301-302).

26. Proportionele vertegenwoordiging.

Een proportionele vertegenwoordiging bij de samenstelling van de raad van beheer zal bv. in de volgende gevallen belang vertonen:

- de beheersende positie wordt ingenomen door meer dan één natuurlijke of rechtspersoon;
- twee of meer natuurlijke of rechtspersonen, die tot verschillende groepen behoren, hebben een belangrijke participatie in de vennootschap;
- de beheersende groep houdt eraan dat ook de minderheidsaandeelhouders vertegenwoordigd zijn in de raad van beheer ⁽¹⁴⁾.

De Belgische wetgeving verzet zich helemaal niet tegen deze praktijk (Zie: P. Roose en L. Maeyens, «La représentation proportionnelle pour la nomination des administrateurs ou gérants, *Revue pratique des sociétés*, 1963, blz. 141 volg.), waarvan evenwel zelden gebruik wordt gemaakt in de oprichtingsakten van vennootschappen ⁽¹⁵⁾. De vermaarde specialist van het Belgisch vennootschapsrecht, wijlen Ch. Resteau, gebruikte de volgende (geheel wettige) formule, die zowel voor een n.v. als voor een p.v.b.a. kan worden gebruikt (geciteerd door P. Roose en L. Maeyens, o.c., blz. 142); in casu gaat het om de stemming op de aandeelhoudersvergadering van een n.v. met 1500 aandelen:

«Les décisions sont prises à la majorité des voix, excepté lorsqu'une majorité plus forte est exigée par les présents statuts ou par la loi. Le vote secret peut toujours être demandé.

Pour permettre aux minorités d'une certaine importance d'assurer leur représentation dans la gestion sociale, il sera néanmoins procédé comme suit pour la nomination des administrateurs: l'ensemble ou, en cas de désaccord, la majorité des actionnaires propriétaires des actions portant les numéros de 1 à 375 pourra présenter des candidats parmi lesquels l'assemblée générale sera tenue de désigner un administrateur; il en sera de même de l'ensemble ou de la majorité de chacun des groupes d'actionnaires propriétaires des numéros 376 à 750, 751

à 1125 et 1126 à 1500; en cas de décès, démission ou révocation d'un administrateur d'un des groupes survisés, celui-ci ou tout au moins la majorité de celui-ci présentera plusieurs candidats parmi lesquels l'assemblée désignera le nouvel administrateur. L'élection de chaque administrateur se fera séparément avant la présentation des candidats de l'élection subséquente ».

C. Bescherming van de minderheid.

27. Probleemstelling.

In talrijke gevallen wenst de beheersende groep in de eerste plaats zijn eigen machtspositie te verstevigen. Een courant middel daartoe bestaat hierin dat hij gebruik maakt van zijn meerderheid in de algemene vergadering om, zelfs wanneer de verwezenlijkte winst dit zou toelaten, te weigeren dividenden uit te keren aan de aandeelhouders. De aldus gereserveerde winst zal dan aangewend worden voor *zelffinanciering*, hetgeen de kapitaalcracht van de beheerste vennootschap (en dus de macht van de beheersende aandeelhouder) vermeerderd. Het gebeurt ook dat met die gereserveerde winst *participaties* worden verworven in andere vennootschappen, hetgeen een nog grotere concentratie ten gevolge heeft, en rechtstreeks de belangen van de beheersende groep dient.

Kortom, de beheersende groep kan zijn meerderheids-participatie in een vennootschap gebruiken voor doeleinden die niets gemeens hebben met de belangen van de betrokken vennootschap; deze laatste wordt vaak herleid tot een *instrument van de groep*.

Wanneer er evenwel in de beheerste vennootschap, naast de beheersende groep, nog *minderheidsaandeelhouders* bestaan, dan zijn dezen in de regel helemaal niet gediend met een dergelijk optreden van de meerderheidsgroep ⁽¹⁶⁾.

Aandeelhouders — ook (en wellicht vooral) minderheidsaandeelhouders — hebben *onaantastbare rechten*, zoals: het recht op gelijke behandeling, het recht om uit de vennootschap te treden door het overdragen van het aandeel, het recht om deel te hebben in de winsten van de vennootschap, het recht om deel te nemen aan het beheer van de vennootschap door middel van het stemrecht (Van Ryn, o.c., I, nr. 524-525).

Hoe kunnen deze rechten van de minderheid worden beschermd? (Voor een meer algemeen, en rechtsvergelijkend onderzoek van de verhouding meerderheid-minderheid, raadplege men het reeds eerder genoemde werk van G. Suetens-Bourgeois).

Sommige in de Venn. W. opgenomen *strafbepalingen* kunnen worden ingeroepen, bv. in verband met:

- het manipuleren van de prijs der aandelen of andere effecten van de vennootschap (art. 203);
- het uitkeren van dividenden of interesten die niet geheven zijn op de werkelijke winsten (art. 205);
- het wederinkopen van aandelen met vermindering van het maatschappelijk kapitaal of der wettelijke reserve (art. 206);
- valsheid in balansen of verlies- en winstrekeningen (art. 206).

Het is om evidente redenen evenwel van groot belang de minderheidsaandeelhouders ook buiten het kader van de strafwet te kunnen beschermen.

28. Afwending van bevoegdheid.

Afwending van bevoegdheid bestaat in elke bevoegdheidsaanwending voor een ander doel dan datgene met het oog waarop de litigieuze bevoegdheid werd verleend (W. Van Gerven, *Bewindsbevoegdheid*, 1962, blz. 142-143). Deze afwending van bevoegdheid kan zich voor-

doen in de raad van beheer of in de aandeelhoudersvergadering. Wat betreft de bevoegdheidsafwending op het vlak van de *raad van beheer*, geeft Van Gerven (o.c., blz. 150-151) het volgende voorbeeld, gehaald uit: Brussel, 21 februari 1931, (Pas., 1932, II, 55). «De afgevaardigde-beheerder van een vennootschap, handelend binnen de perken van zijn objectieve bevoegdheidsfeer, had twee leningen aangegaan voor rekening en in naam van de vennootschap. Deze leningen, waarvoor een overdreven intrest bedongen was, werden door de afgevaardigde-beheerder aangegaan teneinde van de kredietgever belangrijke persoonlijke voordelen te verkrijgen. Het Hof weigerde de vennootschap gebonden te achten voor de aangename leningen o.m. op grond van de volgende overwegingen: «Attendu en effet, que la Société ne peut être engagée par les actes de l'administrateur délégué, son mandataire, que s'il agit en vue des intérêts de la Société et s'il traite aux lieux et places de celle-ci; mais qu'elle ne saurait être obligée vis-à-vis d'un tiers par les actes de son mandataire qui, à la connaissance et de concert avec ce tiers, agit dans son intérêt personnel et au mépris des véritables intérêts de sa mandante... Attendu que les accords sciemment conclus par un tiers et l'administrateur délégué d'une Société, ne peuvent lier cette dernière vis-à-vis du tiers, quand ces accords secrets sont conclus au préjudice de la Société et par un abus de pouvoir de son mandataire; qu'en décider autrement serait accueillir une action fondée sur le dol». Uit deze overwegingen komt de leer der bevoegdheidsafwending duidelijk te voorschijn. Handelingen door de beheerder verricht met een ander doel voor ogen dan de bevordering van het maatschappelijk belang, met name verricht uit eigenbelang, moeten gewraakt worden, zelfs al vallen zij formeel binnen het bevoegdheidsgebied van genoemde beheerder en natuurlijk binnen het maatschappelijk doel der vennootschap.»

Raadpleeg ook: Hrb. Brussel, 16 november 1950, *Jurisprudence commerciale de Bruxelles*, 1951, blz. 276.

Het bewindsorgaan van een vennootschap mag dus de hem opgedragen bevoegdheid niet aanwenden voor een ander doel dan het belang van de vennootschap; wordt dit belang miskend, bv. ten gunste van de groep waartoe de vennootschap behoort of van een andere vennootschap die van die groep deel uitmaakt, dan kan er afwending van bevoegdheid aanwezig zijn.

In dezelfde geest bepaalt art. 60 Venn. W. dat de beheerder van een n.v., die in een bepaalde aangelegenheid een belang heeft in strijd met datgene der vennootschap, niet mag deelnemen aan de beraadslaging. Hij is verplicht de raad van beheer (en de eerstvolgende algemene vergadering) van deze belangenstrijd op de hoogte te brengen. Het komt voor dat dit voorschrift meer dan eens toepassing zou kunnen vinden in gevallen van «personele unies» (zie boven, nr. 1) tussen vennootschappen die tot eenzelfde groep behoren.

Een afwending van bevoegdheid kan zich ook voordoen bij de stemming in de *algemene vergadering*, waar ze dan meestal de naam «*meerderheidsmisbruik*» draagt (zie o.a. P. Coppens, *L'abus de majorité dans les sociétés anonymes*, Leuven, 1947). Een beheersende aandeelhouder (of een groep meerderheidsaandeelhouders) gebruikt zijn overwegend stemrecht ter behartiging van belangen die niet overeenstemmen met het belang van de vennootschap. Ziehier enkele voorbeelden:

— De Belgische Staat verwerft een meerderheidsparticipatie in een vennootschap die eigenares is van een onroerend goed waarvan de Staat wenst eigenaar te worden; gebruik makend van zijn meerderheid in de algemene vergadering, laat de Belgische Staat de vennootschap vroegtijdig ontbinden en in vereffening stellen, zodat hij het betrokken onroerend goed aan gun-

stige voorwaarden kan aankopen, zonder de onteigeningsprocedure te moeten aanwenden (Brussel, 8 juli 1954, *Journal des Tribunaux*, 1954, blz. 681);

— Door de meerderheid der aandeelhouders wordt besloten tot de vroegtijdige ontbinding en het in vereffening stellen van een vennootschap; het geheel maatschappelijk actief (zeer laag geëvalueerd) wordt ingebracht in een nieuwe vennootschap die de meerderheidsaandeelhouders op dezelfde dag hebben opgericht; dit alles gebeurt uiteraard ten nadele van de minderheidsaandeelhouders (Brussel, 7 juli 1955, *Jurisprudence du Port d'Anvers*, 1956, blz. 25).

Ook de *ongelijke behandeling* van aandeelhouders kan een meerderheidsmisbruik uitmaken, wanneer daardoor aan de minderheidsaandeelhouders schade wordt berokkend (Van Ryn, o.c., I, nr. 713).

Maar, onder voorwendsel de huidige minderheid te beschermen, moet men in haren hoofde niet een gevestigd recht erkennen om het beleid van de vennootschap te blijven bepalen; alleen wanneer de nieuwe meerderheid in strijd met het vennootschapsbelang optreedt, kan die minderheid een eis laten gelden (Brussel, 20 november 1963, *Revue pratique des sociétés*, 1964, blz. 110).

In verband met de reeds waargenomen tendens, waarbij de beheersende aandeelhouder zijn meerderheid in de algemene vergadering gebruikt om de *winst niet uit te keren*, maar die te reserveren, bv. met het oog op zelf-financiering (boven nr. 27), kan men de vraag stellen of de aandeelhouders (en inz. de minderheidsaandeelhouders) een *recht op dividenden* hebben, welteverstaan wanneer een winst werd verwezenlijkt. In een beroemd arrest van 28 februari 1959 heeft het Hof van Beroep te Parijs in hoofde van de aandeelhouders een individueel recht erkend op de jaarlijkse uitkering van de winst (Franse *Revue des Sociétés*, 1969, blz. 1469); dit arrest heeft heel wat kritiek ontmoet, en werd overigens door het Franse Hof van Cassatie verbroken op 18 april 1961 (*Revue trimestrielle de droit commercial*, 1961, blz. 634). In België moet men de oplossing van het vraagstuk vooreerst zoeken in de statuten; de oprichtingsakte van talrijke vennootschappen schrijft inderdaad voor dat een bepaald percentage van het winstsaldo (na opnemings van een gedeelte der winst in de «wettelijke reserve») onder de aandeelhouders moet worden uitgedeeld. Bij afwezigheid van een zodanige bepaling, zal de algemene vergadering zich moeten laten leiden door de behoeften — d.w.z. het belang — van de vennootschap (Cass., 10 maart 1904, Pas., 1904, I, 169; Van Ryn, o.c., I, nr. 776), zodat het niet uitgesloten is dat een systematische reservering van de winst in bepaalde gevallen een afwending van bevoegdheid kan vormen.

Ten slotte moet worden gewezen op het verbod (althans in België) van *oligarchische clausules en constructies*, waardoor de continuïteit in de bedrijfsleiding verzekerd wordt ten koste van de uitholling van de essentiële bevoegdheden van de algemene vergadering ten voordele van de bestuursorganen, en waarin de rechtstoestand van de aandeelhouders praktisch wordt beperkt tot die van geldschieters die belang hebben in de resultaten van de vennootschap, in wie zij geen of nagenoeg geen medezeggenschap of toezicht kunnen uitoefenen (zie: J. Ronse, «Overzicht van de rechtspraak 1961-1963, Vennootschappen», *Tijdschrift voor Privaatrecht*, 1964, blz. 121-122). Een besluit waarbij de algemene vergadering haar onaantastbare bevoegdheid verzaakt of aan een ander orgaan toewijst, zou dus nietig zijn; modaliteiten van tenuitvoerlegging van haar besluiten kunnen evenwel door de algemene vergaderingen aan de raad van beheer worden opgedragen (Luik, 12 januari 1961, Pas., 1961, II, 234).

IV. Holdings.

29. Algemeenheden.

Vennootschapsrechtelijk zijn holdings in België vennootschappen zoals de andere ⁽¹⁷⁾, van wie ze zich slechts onderscheiden door hun *maatschappelijk voorwerp* (Vgl.: Frédéricq, VI, nr. 1026).

Dit maatschappelijk voorwerp kan onder verschillende vormen tot uitdrukking komen (bv.: «alle financiële verrichtingen, met uitzondering van degene die door een depositobank worden gedaan»; «alle financiële operaties en verrichtingen i.v.m. het beheer van een portefeuille; studies en hulp voor rekening van dochtermaatschappijen»; «beheer van een portefeuille; technisch en financieel toezicht van dochtermaatschappijen»; «alle verrichtingen i.v.m. de uitgifte, de aankoop en de verkoop van effecten, deelnemingen, financiële dekking van vennootschappen», enz.), doch telkens bezit de holding in haar portefeuille aandelen van vennootschappen die ze geheel of ten dele beheerst of poogt te beheersen.

Daardoor onderscheidt de holding zich bv. van de *investeringvennootschap* (ook soms «investment trust» genoemd) d.i. de vennootschap welke tot voorwerp heeft het beheeren van «gemeenschappelijke beleggingsfondsen» (in België geregeld, en onder toezicht van de Bankcommissie gesteld, door een wet van 27 maart 1957). Deze vennootschappen beogen niet de beheersing der vennootschappen wier aandelen ze in portefeuille hebben, maar uitsluitend een oordeelkundige belegging met het oog op het meest voordelige rendement voor de onverdeelde mede-eigenaren van het beleggingsfonds.

De holding daarentegen vormt a.h.w. een *summun* van concentratievorming bij voortbestaan van de rechtspersoonlijkheid der geconcentreerde vennootschappen. Ze is (zoals de fusie) een «*phénomène concentrationniste* de type pur. C'est un procédé d'organisation financière et structurale des groupes de sociétés qui permet d'exercer aisément le contrôle des patrimoines sociaux et d'assurer efficacement l'unité de direction économique de l'ensemble» (C. Champaud, o.c., blz. 222).

Naast deze beheersingsfunctie vervullen holdings nog andere verwante functies:

- ze nemen initiatieven tot het oprichten of ontwikkelen van ondernemingen;
- ze beschikken over studiebureau's die technische prestaties verstrekken ten gunste van de vennootschappen van de groep ⁽¹⁸⁾;
- ze beheeren de «belangengemeenschap» van de leden van de groep, o.a. door een net van persoonlijke relaties;
- ze kunnen onder diverse vormen financiële bijstand verstrekken aan de vennootschappen van de groep;
- ze coördineren de economische activiteit van verschillende vennootschappen.

Het oprichten van een holding-vennootschap is in België niet onderworpen aan bijzondere vennootschapsrechtelijke voorwaarden. Wel kan men voorhouden dat zodanige vennootschappen door de rechter nietig moeten worden verklaard wanneer ze werden opgericht om een resultaat te bereiken dat tegen de wet indruist, bv. wanneer enkele aandeelhouders van een vennootschap, ten einde het verbod van bepaalde overeenkomsten inzake stemrecht (boven, nr. 24) te ontduiken, een holding oprichten waar ze hun aandelen inbrengen, en die op de algemene vergadering van de vennootschap zal stemmen overeenkomstig de beslissing van de meerderheid der vennoten van de holding (J. Van Ryn & Van Ommeslaghe, o.c., blz. 349; C. Champaud, o.c., blz. 221; A. Tunc, «Les conventions relatives au droit de vote et l'organisation des sociétés anonymes», *Revue générale de droit commercial*, 1942, blz. 119).

30. De wettelijke regeling van het statuut van de «portefeuillemaatschappijen» en hun associatie met de economische programmatie.

Door het K.B. nr. 64 van 10 november 1967 werd een regeling ingevoerd van het statuut van de holdings en werd tevens voorzien in hun associatie met de economische programmatie.

In het Verslag aan de Koning wordt uiteengezet dat de regeling uitsluitend van toepassing is op «die financieringsmaatschappijen, waarvan de voornaamste zoniet exclusieve opdracht bestaat in de deelneming in het kapitaal van andere maatschappijen, waarvan zij beogen de financiële of technische controle uit te oefenen, hetgeen de financiële ondernemingen uitsluit die slechts de gediversifieerde belegging tot voorwerp hebben».

Door art. 1 van het K.B. is bepaald dat aan de regeling zijn onderworpen:

1° de vennootschappen naar Belgisch recht waarvan de bedrijvigheid voornamelijk steunt op het aanhouden van participaties in één of meer Belgische of buitenlandse filialen welke hun in rechte of in feite de macht verlenen de bedrijvigheid van deze te leiden voorzover:

a) deze vennootschappen of alle dan wel sommige van hun filialen of subfilialen in België beroep gedaan hebben op het publiek met het oog op de uitgifte of de plaatsing van hun aandelen of deelbewijzen;

b) de waarde van de participaties in Belgische roerende waarden in totaal ten minste vijfhonderd miljoen frank bereikt.

De voornamelijk financiële aard van de bedrijvigheid van de bedoelde vennootschappen blijkt genoegzaam hieruit dat de waarde van hun portefeuille aandelen of deelbewijzen van vennootschappen ten minste de helft van hun eigen middelen vertegenwoordigt.

2° de vennootschappen naar Belgisch recht die of waarvan de filialen of subfilialen in België beroep gedaan hebben op het publiek met het oog op de uitgifte of de plaatsing van hun aandelen of deelbewijzen en die filialen of subfilialen zijn van buitenlandse financiële vennootschappen of instellingen die rechtstreeks of onrechtstreeks in vennootschappen naar Belgisch recht participaties hebben waarvan de waarde in totaal ten minste 500 miljoen frank bedraagt.

Deze vennootschappen moeten zich bij de Bankcommissie laten inschrijven ⁽¹⁹⁾. Met de instemming van de Bankcommissie, moeten ze één of meer revisoren aanstellen, gekozen onder de leden van het Instituut voor Bedrijfsrevisoren of op de lijst van de Bankrevisoren.

De ingeschreven vennootschappen zenden de Bankcommissie, binnen de termijnen door deze laatste bepaald, hun balans en hun winst- en verliesrekening, de verslagen die uitgebracht en de documenten die overhandigd worden aan de aandeelhouders, de commissarissen en commissarissen-revisoren alsmede de staat van hun portefeuille en de wijzigingen die hieraan aangebracht werden.

De Bankcommissie mag de revisoren gelasten haar verslagen voor te leggen over:

1° de maatschappelijke rekeningen en verslagen voorgelegd aan de vennootschapsorganen;

2° de betrekkingen tussen de vennootschap, haar filialen en subfilialen, en, voor de in 2° hierboven bedoelde vennootschappen, hun betrekkingen met de vennootschappen waarvan zij filialen of subfilialen zijn;

3° de wijzigingen in de samenstelling van de portefeuille van de vennootschap en van die van haar filialen en subfilialen;

4° de verrichtingen en beslissingen van de vennootschap

of van haar filialen en subfilialen waarbij één van haar beheerders een persoonlijk belang heeft.

Wanneer de Bankcommissie oordeelt dat de balans, de winst- en verliesrekening en de verslagen voorgelegd aan de aandeelhouders of aan de vennoten, geen volledig en juist beeld geven van de toestand van de vennootschap, van haar lasten en inkomsten en van haar bedrijvigheid, inzonderheid van de verrichtingen, beslissingen en betrekkingen bedoeld in 2° tot 4°, geeft ze de vennootschap hiervan kennis.

Indien deze laatste hiermee geen rekening houdt, mag de Bankcommissie die kennisgeving publiceren.

Deze regeling strekt ertoe de *voorlichting* van aandeelhouders en derden te *bevorderen*. «Het gaat hier geenszins om een beleidscontrole die betrekking heeft op de wenselijkheid en de voorwaarden van de beslissingen en verrichtingen van de vennootschap. Deze laatste blijven onder de bevoegde maatschappelijke organen ressorteren» (Verslag aan de Koning).

Daarenboven worden genoemde portefeuillemaatschappijen geassocieerd bij het opmaken van de investeringsprogramma's in het kader van de algemene economische programmatie.

Daartoe delen ze ieder jaar aan het Bureau voor Economische Programmatie op diens aanvraag een documentatie mede over hun investeringsontwerpen en over deze van hun filialen en subfilialen. Nochtans mag deze mededeling een slechts globaal karakter dragen wanneer het gaat om een programma van technologisch of toegepast onderzoek.

De leden van het Bureau voor Economische Programmatie en zijn personeel mogen geen enkele verspreiding geven aan de inlichtingen waarvan ze bij toepassing van onderhavig besluit kennis hebben.

In het raam van de programmatie opgevat als een aanwijzende actie voor al de economische en sociale partners samen, leek inderdaad een voorlichting van het Programmatiebureau over de fundamentele ontwerpen van de portefeuillervenootschappen onontbeerlijk. Voort zijn deze vennootschappen in talrijke nijverheidssectoren waarachtige beslissingscentra die noodzakelijkerwijze bij de bespreking van de algemene politiek betrokken moeten worden van zodra men zich naar een ruimer overlegde economie oriënteert (Verslag aan de Koning).

(1) Binnenkort zal onze wetgeving nopens dit punt een wijziging ondergaan ten gevolge van de opneming in ons nationaal recht van een richtlijn van 9 maart 1968 van de E.E.G.-Raad van Ministers (Publ., 1968, blz. L 65/8 volg.), waarvan art. 9 bepaalt dat de vennootschap t.o.v. derden gebonden wordt door de rechtshandelingen die door haar organen worden verricht, *ook al vallen deze handelingen niet onder het vennootschapsdoel*, tenzij door genoemde handelingen de bevoegdheden worden overschreden welke aan deze organen volgens de wet toekomen of kunnen worden toegekend; evenwel zullen de Lid-Staten kunnen bepalen dat de vennootschap niet wordt gebonden als deze handelingen de grenzen van het vennootschapsdoel overschrijden, indien zij bewijst dat de derde wist dat de handeling de grenzen van dit doel overschreed of hiervan, gezien de

omstandigheden, niet onkundig kon zijn; bekendmaking van de statuten alleen is hiertoe echter geen voldoende bewijs.

(2) Buiten beschouwing blijft hier (zie boven nr. 1) het geval waarbij door een derde op aandelen wordt ingeschreven bij een kapitaalsverhoging; dan moet tot de kapitaalsverhoging uiteraard door de aandeelhoudersvergadering worden besloten.

(3) Over de besluitvorming in geval van *take-over-bid*, zie verder nr. 21.

(4) «Na de aanneming van de balans, doet de algemene vergadering uitspraak, bij afzonderlijke stemming, over de kwijting te geven aan de beheerders en commissarissen. Deze kwijting geldt alleen voor zoveel de balans noch weglating, noch valse aanwijzing bevat, de ware toestand van de vennootschap verbergend, en, als het betreft verrichtingen buiten de statuten, slechts wanneer deze bijzonder zijn vermeld in de oproepingsbrief».

(5) Over het begrip van «beheersing» in deze tekst, zie boven nr. 2, *in fine*.

(6) Hierna is alleen sprake van de n.v. vermits een vennootschap geen participatie kan nemen in een p.v.b.a.

(7) Hetgeen volgt geldt *mutatis mutandis* ook bij vereniging in één hand van alle deelbewijzen van een p.v.b.a. Zie ook boven, nr. 6.

(8) Uiteraard gaat het hier om een schematische uiteenzetting, die geen aanspraak maakt op volledigheid. Het gaat er alleen om de aandacht te vestigen op de *algemene structuur* van de onderhandelingen en de overeenkomst(en).

(9) Dit zal vaak noodzakelijk zijn om het minimum-aantal aandeelhouders te bewaren (boven nr. 14).

(10) Over deze verrichting, zie inz.: G. Schrans, «Het openbaar koopaanbod van aandelen aan toonder (take-over-bid)» *Tijdschrift voor Privaatrecht*, 1965, blz. 19 volg.; R. Witterwulgh, «Nature, aspects et modalités de l'offre publique d'acquisition», *Revue de la Banque*, 1969, blz. 401 volg.; Centre de recherches interdisciplinaires Droit-Economie, *L'offre publique d'achat*, Leuven, 1970.

(11) In België zou de techniek van het take-over-bid voor het eerst gebruikt zijn in begin 1957 met een koopaanbod van Ideal-Standard voor de aandelen van Sanibel. Sindsdien zijn er in ons land ca. 35 zodanige aanbiedingen gemaakt, doch zelden of nooit door kleine en middelgrote ondernemingen.

(12) Over de verhouding van dit voorschrift t.a.v. het E.E.G.-Verdrag, zie: G. Schrans, *Inleiding tot het Europees economisch recht*, Gent, 1969, blz. 193.

(13) In banken, kunnen evenwel alleen natuurlijke personen tot beheerder worden benoemd (Bankcommissie, Jaarverslag 1966, blz. 17).

(14) Dit kan bv. één van de voorwaarden zijn waaronder degenen die thans minderheidsaandeelhouders zijn hun eerdere meerderheidsparticipatie aan de thans beheersende groep hebben overgedragen.

(15) Voor een praktische bespreking, zie: L. Maeyens, «Nader onderzoek van enkele bijzondere regelingen en clausules tot bescherming van het bedrijf tegen interne moeilijkheden en tegen inmenging van buiten», *Juridische aspecten van het familiebedrijf*, o.c., blz. 196-198.

(16) Men raadplege in dit verband het lezenswaardig boekje van A. Rubner, *The ensnared shareholder*, Pelican Book nr. A 794, 1965.

(17) Het fiscaal regime van de holdings blijft buiten de bespreking.

(18) Bv. Sofina en Société de traction et d'électricité.

(19) In haar laatste Jaarverslag (1968-1969) deelt de Bankcommissie mede dat 26 vennootschappen zich aldus hebben laten inschrijven.

VLAAMSE JURISTEN,

Abonneert U op het "Rechtskundig Weekblad"

RECHTSPRAAK

HOF VAN CASSATIE

2e Kamer. — 2 februari 1970.

Voorzitter-verslaggever: M. de Waersegger.
Advocaat-generaal: M. Delange.

1. Samenloop. — Eenheid van feit. — Onopzettelijke letsels en dronkenschap.
2. Alcohol en dronkenschap. — Staat van dronkenschap. — Sluit niet noodzakelijk een opzettelijk misdrijf uit.

1. De toepassing van art. 65 S.W., dat de eenheid van het feit vereist, sluit niet noodzakelijk misdrijven in waarvan alle bestanddelen dezelfde zijn en tot een zelfde tijd en een zelfde plaats behoren.

Krachtens deze wetsbepaling mag de strafrechter, bij wie een vervolging aanhangig is tegen een zelfde verdachte wegens overtreding van de artikelen 418 en 419 of van 418 en 420 S.W. en wegens overtreding van art. 34, 1°, of 35 van de wet betreffende de politie over het wegverkeer, slechts een enkele straf uitspreken wanneer hij vaststelt dat de staat van dronkenschap of de staat van alcoholische intoxicatie de oorzaak of een van de oorzaken is van het onopzettelijk lichamelijk letsel en dat, doordat geen feitelijke onderbreking in het besturen van het voertuig heeft plaatsgehad, de verdachte voortgang dezelfde overtreding van art. 34, 1°, of 35 te plegen op het ogenblik waarop het slachtoffer getroffen werd. In een zodanig geval gaat het immers niet om een stoffelijke samenloop van opeenvolgende misdrijven, maar om een enkel strafbaar feit, daar de overtreding van de artikelen 418 en 419 of 418 en 419 S.W. werd begaan en zich dan ook daarmee vermengde.

2. De woorden « staat van dronkenschap » in art. 35 van de wet betreffende de politie over het wegverkeer begopen de staat van een persoon die niet meer de aanhoudende beheersing van zijn daden bezit zonder noodzakelijk de bewustheid ervan te hebben verloren. De vaststelling dat die staat slechts op de reflexen en de aandacht van de verdachte invloed had gehad, sloot niet uit dat deze bewust is geweest van het ongeval waartoe hij aanleiding had gegeven, en zich door de vlucht aan de dienstige vaststellingen heeft willen onttrekken.

Ransy t./Cuyper e. a.

Gelet op het bestreden arrest, op 19 november 1969 door het Hof van beroep te Brussel gewezen;

Overwegende dat eiser vervolgd werd: I. wegens onopzettelijk doden; II wegens vluchtmisdrijf; III om zijn voertuig op de openbare weg te hebben bestuurd a) in staat van dronkenschap en b) met meer dan 1,5 gram bloedalcoholgehalte per liter;

Overwegende dat het bestreden arrest eiser tot onderscheiden straffen veroordeelt wegens de feiten vermeld onder I, II en III, met dien verstande dat a) en b) van deze laatste telastlegging vermengd worden als voortkomend uit een zelfde feit;

1. In zover de voorziening gericht is tegen de veroordeling wegens de feiten vermeld onder I en III;

Over het middel, ambtshalve afgeleid uit de schending van de artikelen 65 van het Strafwetboek en 97 van de Grondwet:

Overwegende dat het arrest namelijk erop wijst dat « indien eiser niet op een onzinnige wijze had gereden en bekwaam was geweest met een minimum van aan-

dacht te besturen » hij « niet zou hebben nagelaten verder af te wijken van de file stationerende wagens en aldus het doden waaraan hij zich onopzettelijk schuldig heeft gemaakt, vermeden zou hebben; dat hij « een des te ergere fout heeft begaan daar hij vastberaden plaats heeft genomen aan het stuur van zijn wagen, niettegenstaande de sterke vermaning van de getuige Renard, ofschoon deze hem heel goed had doen begrijpen dat hij niet in staat was om te sturen » en « dat de volstrekte ongeschiktheid van beklagde om zijn voertuig te besturen met name volgt uit de omstandigheid dat zijn bloedalcoholgehalte 2,64 gr. per 1.000 c.c. bedroeg, wat noodzakelijk zijn reflexen en zijn aandacht haast volledig heeft uitgeschakeld »;

Overwegende dat de toepassing van artikel 65 van het Strafwetboek, dat de eenheid van het feit vereist, niet noodzakelijk misdrijven insluit waarvan alle bestanddelen dezelfde zijn, en tot een zelfde tijd en een zelfde plaats behoren;

Overwegende dat, krachtens deze wetsbepaling, de strafrechter bij wie een vervolging aanhangig is tegen een zelfde beklagde wegens overtreding van de artikelen 418 en 419 of van 418 en 420 van het Strafwetboek en wegens overtreding van artikel 34, 1°, of 35 van de wet betreffende de politie over het wegverkeer, slechts en enkele straf mag uitspreken wanneer hij vaststelt dat de staat van dronkenschap of de staat van alcoholische intoxicatie de oorzaak of een van de oorzaken is van het onopzettelijk lichamelijk letsel en dat, doordat geen feitelijke onderbreking in het besturen van het voertuig heeft plaatsgehad, beklagde voortgang dezelfde overtreding van artikel 34, 1°, of 35 te plegen op het ogenblik waarop het slachtoffer getroffen werd; dat in zodanig geval het immers niet gaat om een stoffelijke samenloop van opeenvolgende misdrijven, maar om een enkel strafbaar feit, daar de overtreding van artikel 34, 1°, of van artikel 35 voornoemd niet eindigde voordat de overtreding van de artikelen 418 en 419 van 418 en 420 van het Strafwetboek werd begaan en zich dan ook daarmee vermengde;

Overwegende dat, blijkens de hierboven overgenomen redenen van het bestreden arrest, hetwelk geen enkele feitelijke onderbreking vaststelt in het besturen van het voertuig op de openbare weg door de bestuurder, de staat van dronkenschap en de staat van alcoholische intoxicatie van deze laatste een van de oorzaken geweest zijn van het dodelijk ongeval waarvoor hij aansprakelijk is verklaard;

Dat hieruit volgt dat het hof van beroep niet, zonder tegenspraak en zonder schending van artikel 65 van het strafwetboek, tegen eiser afzonderlijke straffen heeft kunnen uitspreken wegens de telastlegging I enerzijds en wegens de telastlegging III a) en b) anderzijds;

2. In zover de voorziening gericht is tegen de veroordelende beslissing wegens het feit vermeld onder II:

Over het middel afgeleid uit de tegenstrijdigheid van de motieven,

doordat het arrest eiser wegens vluchtmisdrijf veroordeelt op grond dat hij, niettegenstaande zijn dronken toestand, er zich van rekenschap heeft gegeven dat er zich een gewichtige gebeurtenis had voorgedaan toen hij op de openbare weg reed, aangezien hij, te zijnen huize aangesproken door de verbalisanten, begon te schreien en uit eigen beweging verklaarde « ik heb niets gedaan », wat gewis een aanwijzing was van een slecht geweten, en het arrest overigens ook stelt dat eisers bloedalcoholgehalte van 2,64 gr. per 1.000 « noodzakelijk zijn reflexen en zijn aandacht haast volkomen heeft uitgeschakeld »;

terwijl het vluchtmisdrijf een opzettelijk misdrijf is dat

bij de dader van het ongeval de kennis insluit van het ongeval waartoe hij aanleiding heeft gegeven en de wil om zich willens en wetens te onttrekken aan de vaststellingen, en het hoge bloedalcoholgehalte dat eiser vertoonde, noodzakelijk zijn wil en zijn oordeelskracht, haast volkomen had uitgeschakeld, zodat hij wettelijk onmogelijk een vluchtmisdrijf heeft kunnen begaan;

en terwijl het arrest eisers verklaring « ik heb niets gedaan » verkeerd uitlegt als het bewijs dat hij de bedoeling gehad een vluchtmisdrijf te begaan, terwijl daaruit op zijn meest kon blijken « zijn slecht geweten » wegens het feit dat hij zich in dronken toestand bevond;

Wat het eerste onderdeel betreft:

Overwegende dat de woorden « staat van dronkenschap » in artikel 35 van de wet betreffende de politie over het wegverkeer beogen de staat van een persoon die niet meer de aanhoudende beheersing van zijn daden bezit zonder noodzakelijk de bewustheid ervan te hebben verloren;

Overwegende dat het middel onderstelt dat de staat van dronkenschap en het bloedalcoholgehalte van 2,64 gr. per liter haast volkomen de wils- en de oordeelskracht van eiser had uitgeschakeld, terwijl het arrest enkel op feitelijke en derhalve soevereine wijze vaststelt dat de genoemde staat slechts op de reflexen en de aandacht van eiser invloed had gehad, wat niet uitsloot dat deze bewust is geweest van het ongeval waartoe hij aanleiding had gegeven en zich door de vlucht aan de dienstige vaststellingen heeft willen onttrekken;

Wat het tweede onderdeel betreft:

Overwegende dat het middel kritiek oefent op een feitelijke beoordeling van de feitenrechter;

Dat het middel in geen enkel van zijn onderdelen kan worden aangenomen;

En overwegende dat, met betrekking tot de veroordeling wegens vluchtmisdrijf, de substantiële of op straffe van nietigheid voorgeschreven vormen in acht genomen zijn en dat de beslissing overeenkomstig de wet is;

B. In zover de voorziening gericht is tegen de beslissingen op de burgerlijke rechtsvorderingen tegen eiser ingesteld;

1° door de burgerlijke partijen Louis en Emile Quinet en de naamloze vennootschap A.P.A.:

Overwegende dat de vernietiging van de beslissing op de strafvordering wegens onopzettelijk doden de vernietiging meebrengt van de eindbeslissingen op de burgerlijke rechtsvorderingen die de verweerders op grond van dit misdrijf hadden ingesteld;

2° door de burgerlijke partijen Cuypers en Belgische Nationale Verzekeringskas tegen Arbeidsongevallen:

Overwegende dat het arrest weliswaar een einduitspraak geeft over sommige bestanddelen van de schade die de verweester Cuypers heeft geleden, doch provisionele schadevergoedingen aan de twee verweersters toekent, de beslissing over de overige punten van hun eis uitstelt, de zaak te dien einde op onbepaalde datum verdaagt en de kosten van deze burgerlijke rechtsvordering aanhoudt; dat deze beslissingen geen eindsbeslissingen zijn in de zin van artikel 416 van het Wetboek van strafvordering en geen uitspraak doen over een bevoegdheidsgeschil;

Dat de tegen deze verweersters gerichte voorziening dus voorbarig en derhalve niet ontvankelijk is;

Overwegende dat, niettegenstaande de niet-ontvankelijkheid van de voorziening, de vernietiging van de beslissing op de strafvordering wegens onopzettelijk doden de vernietiging meebrengt van de niet-definitieve beslissingen op de burgerlijke rechtsvorderingen die de verweersters op grond van dit misdrijf hebben ingesteld;

Om die redenen,

En zonder dat er grond bestaat tot onderzoek van de andere door eiser in zijn verzoekschrift voorgedragen middelen, die betrekking hebben op het gedeelte van het arrest dat getroffen is door de hierna uitgesproken cassatie en die geen cassatie zonder verwijzing zouden kunnen medebrengen;

Verwerpt eisers voorziening tegen de verweersters Cuypers en de Nationale Belgische Verzekeringskas tegen Arbeidsongevallen;

Vernietigt het bestreden arrest, behalve in zover het uitspraak doet op de strafvordering die tegen eiser is ingesteld wegens het vluchtmisdrijf omschreven in de telastlegging II

Beveelt dat van het thans gewezen arrest melding zal worden gemaakt op de kant van de gedeeltelijk vernietigde beslissing

Veroordeelt eiser in een derde van de kosten, ieder van de verweerders Louis en Emile Quinet en naamloze vennootschap A.P.A. in een negende van de kosten en laat het overige derde ten laste van de Staat

Verwijst de aldus beperkte zaak naar het Hof van beroep te Luik.

NOOT. — Waar het Hof zegt dat de rechter slechts één enkele straf mag uitspreken, betekent zulks niet dat hij de mogelijkheid heeft slechts één straf uit te spreken, maar wel dat hij de verplichting heeft slechts één straf uit te spreken.

Vorenstaand arrest moet in verband gebracht worden met Cass. 19 september 1968, R.W. 1968-69 642.

Zie verder:

- Hof Luik, 15 juni 1967, Pas 1968, II, 30;
- Hof Gent, 2 oktober 1968, R.W. 1969-70, 320;
- Hof Luik, 7 februari 1969, R.W. 1968-69, 1276;
- Hof Brussel, 26 februari 1969, J.T. 1969, 220 m.n. Hirsch;
- Hof Gent, 18 maart 1969, J.T. 1969, 527;
- Hof Gent, 25 maart 1969, J.T. 1969, 462;
- Hof Gent, 17 april 1969, R.W. 1968-69, 1949;
- Hof Gent, 15 oktober 1969, R.W. 1969-70, 811.

Men raadplege over de kwesties van samenloop en geïnde de volgende artikelen:

- Jacques L. Hirsch, L'arrêt de la Cour de Cassation du 19 septembre 1968 et le recours de l'assureur, in J.T. 1969, 93;
- W. Mercelis, Het arrest van 19 september 1968 van het Hof van Cassatie betreffende een afzonderlijke veroordeling bij dronkenschap of alcohol-intoxicatie, R. W. 1968-69, 1249;
- René Swennen, Chose jugée et concours idéal d'infractions, J.T. 1969, 457;
- Kurt Smulders, Nota betreffende het verhaal wegens zware fout en het arrest van het Hof van Cassatie van 19 september 1968, R.W. 1969-70, 255;
- Door R.O.D. opgetekende reacties van Minet, Ganshof en Verhelst, J.T. 1969, 181.

HOF VAN BEROEP TE BRUSSEL

15e Kamer. — 13 maart 1970.

Voorzitter : M. Schilling.

Raadsheren : MM. Jans en Ceulemans.

Adv.-Gen. : M. Leytens.

Advocaten : Mrs Den Hertog, Truyen en Leclef.

Aansprakelijkheid. — Schadevergoeding. — Hartinfarkt bij slachtoffer. — Emotie na ongeval heeft hartinfarkt niet veroorzaakt, wel uitgelokt. — Oorzakelijk verband tussen fout en hartinfarkt.

Een autovoerder wordt, terwijl hij voor de rode lichten gestopt is, langs achter door een andere wagen aangereden.

Op het ogenblik van het ongeval verklaarde de eerste voerder niet gekwetst te zijn. 's Avonds wordt hij echter onwel en moest naar het ziekenhuis worden overgebracht.

De gerechtsdeskundige besluit dat er zich onmiddellijk na het ongeval een hartinfarct ontwikkelde. De emotie die met het ongeval gepaard ging had op zichzelf dit hartinfarct niet veroorzaakt. De deskundige was echter van mening dat wel mocht worden aangenomen dat deze emotie het ontstaan van het hartinfarct had uitgelokt.

Dergelijk hartinfarct uitgelokt door de emotie spruitende uit een ongeval, valt onder het begrip van « slagen en verwondingen ».

In de gegeven omstandigheden is de betichting bewezen en dient de beklagde de burgerlijke partij te vergoeden.

Campen en Het Nationaal verbond van Socialistische Mutualiteiten / Robert.

Overwegende dat de hogere beroepen regelmatig zijn naar vorm en termijn ;

Overwegende dat de verjaring van de openbare verdediging met betrekking tot betichting B gestuit werd door het hoger beroep van het Openbaar Ministerie dd. 4 juni 1969 ;

Overwegende dat Campen Julien, die op 21 juli 1968 rond 14,55 uur op de Mechelsesteenweg te Antwerpen met zijn personenwagen achter een andere stilstaande wagen voor de rode verkeerslichten wachtte, plots met volle geweld langs achter aangereden werd en op zijn voorligger geslingerd door beklagde Robert die, wegens zijn onoplettendheid en de overdreven snelheid waarmee hij zijn auto bestuurde, te laat gezien had dat de lichten op rood stonden en niet nuttig meer kon reageren ;

Overwegende dat Campen ter plaatse verklaarde niet gekwetst te zijn geweest ; dat hij aan het stuur van zijn wagen verder reed of gesleept werd, doch 's avonds onwel werd zodat dadelijke overbrenging naar het Stuyvenberggasthuis noodzakelijk bleek, alwaar hij meer dan 5 weken verbleef ;

Overwegende dat de gerechtsdeskundige Dr. Hänsch (verslag met eed kaft B) tot het besluit kwam dat er zich onmiddellijk na het ongeval een hartinfarct ontwikkelde ; dat de emotie welke met het ongeval gepaard ging op zich zelve dit hartinfarct niet veroorzaakt had ; dat echter wel mocht aangenomen worden dat deze emotie het ontstaan ervan uitgelokt had ; dat hij ter zitting van de eerste rechter zijn mening verduidelijkte en namelijk verklaarde : « het hartinfarct is volgens mij een rechtstreeks gevolg van een ziekelijk automatisch substratum. Die man had op een andere manier ook een hartinfarct kunnen gehad hebben. » ;

Overwegende dat elk uitwendig of inwendig letsel aan het menselijk lichaam van buiten uit teweeggebracht

door een op de lichaamsgesteltenis mechanisch of chemisch inwerkende oorzaak een slag of een verwonding uitmaakt in de zin van artikelen 418-420 van het Strafwetboek (Vergelijk Cass. 27-2-1933 en advies O.M., Pas. 1933, I, 141) ; dat alzo een hartinfarct uitgelokt door de emotie spruitende uit een ongeval onder het begrip van de « slagen of verwondingen » van deze artikelen valt ;

Overwegende anderzijds dat de fout niet de enige oorzaak van de lichamelijke letsels moet zijn ; dat om het bestaan van een causaliteit tussen de fout en deze letsels te beoordelen, rekening moet gehouden worden met de concrete toestand, zoals hij voorkomt, zonder te gissen wat zich misschien zonder de fout zou voorgedaan hebben (Cass. 20-5-1957, Pas. 1957, I, 1137) ;

Overwegende dat uit hetgeen voorafgaat mag besloten worden dat de fout door beklagde begaan in noodzakelijk oorzakelijk verband staat met het hartinfarct opgedaan door Campen, die voorheen nooit ziek was geweest en sinds 1950 regelmatig als bloedgever optrad ; dat de betichtingen lastens beklagde gelegd bijgevolg bewezen zijn ; dat zij zich vermengen in de zin van artikel 65 van het Strafwetboek als spruitende uit hetzelfde feit ;

Overwegende dat beklagde, die de risico's draagt van de persoonlijke receptiviteit van het slachtoffer, dienvolgens gehouden is de gevolgen van diens hartinfarct te vergoeden ; dat een deskundig onderzoek zich opdringt om deze gevolgen te bepalen ; dat aan de burgerlijke partij Campen in afwachting een provisie van 50.000 frank mag toegekend worden ; dat de eis van de burgerlijke partij Het Nationaal Verbond van Socialistische Mutualiteiten als hierna bepaald verantwoord is ;

Om deze redenen,

Het Hof,

rechtdoende op tegenspraak ;

Gezien artikel 24 van de wet van 15 juni 1935 ;

Gezien artikelen 44, 45, 65, 418 en 420 van het Strafwetboek, 1382 en 1383 van het Burgerlijk Wetboek ; artikelen 21 tot 28 van de wet van 17 april 1878 (art. I wet 30-5-1961) ; artikel 68 van het K.B. van 16 maart 1968 (wet betreffende de politie over het wegverkeer) ; artikel 140 van de wet van 18 juni 1869 gew. door artikel 2 wet 4 september 1891 ;

Gezien de wetsbepalingen in het bestreden vonnis aangehaald, alsook artikel 211 van het Wetboek van Strafvordering, ter zitting door de Heer Voorzitter aangeduid ;

Onvangt de hogere beroepen ;

Bevestigt het bestreden vonnis in zover het beklagde schuldig verklaard heeft aan betichting B ;

Doet het voor het overige te niet ;

Wijzigende,

Op Strafgebied :

Beslissende met eenparigheid van stemmen,

Verklaart beklagde eveneens schuldig aan betichting A ;

Veroordeelt hem hoofdens de vermengde feiten A en B tot een geldboete van 150 frank, vermeerderd met 190 deciem en derwijze gebracht op 3.000 frank ; boete die bij gebrek van betaling binnen de wettelijke termijn kan vervangen worden door een gevangenisstraf van een maand ;

Veroordeelt beklagde tot de kosten van beide instanties jegens de openbare partij, bedragende in totaal 2.063 frank.

Op burgerlijk gebied :

I. Eis burgerlijke partij Campen Julien :

Veroordeelt beklagde om aan deze burgerlijke partij te betalen te provisionele titel de som van 50.000 frank, te

vermeerderen met de vergoedende intresten vanaf 27 juli 1968, de gerechtelijke intresten en de kosten van beide instanties tot heden ;

En alvorens verder recht te doen, stelt aan als deskundige dokter Chr. Hänsch, Kardinaal Mercierlei, 32 te Berchem-Antwerpen,

met als opdracht, na voorafgaande schriftelijke eedaflegging en na kennisname der omstandigheden van de zaak de burgerlijke partij Campen Julien te onderzoeken en vast te stellen welke de gevolgen zijn van het hartinfarkt waardoor zij werd getroffen ; te antwoorden op alle nuttige vragen van partijen ;

Verleent akte aan deze burgerlijke partij van het voorbehoud dat zij vormt voor het stellen van een hogere eis, eens dat de uitslag van het deskundig onderzoek zal zijn gekend ;

Behoudt de verdere kosten voor ;

II. Eis burgerlijke partij Het Nationaal Verbond van Socialistische Mutualiteiten :

Veroordeelt beklaagde om aan deze burgerlijke partij te betalen provisioneel de som van 54.156 frank, te vermeerderen met de vergoedende intresten vanaf de dag der uitbetaling, de gerechtelijke intresten en de kosten van beide instanties tot heden ;

Zegt dat er geen aanleiding toe bestaat dit arrest uitvoerbaar te verklaren niettegenstaande welk rechtsmiddel ook ;

Behoudt de verdere kosten voor ;

Zegt dat de verdere behandeling van de zaak aan het Hof zal behoren.

NOOT. — Tegen dit arrest werd een voorziening in casusatie ingediend.

HOF VAN BEROEP TE GENT.

3e Kamer. — 20 februari 1970.

Voorzitter : M. Van Malleghem.

Raadsheren : MM. Moerenhout en Verhegge.

Advocaat-Generaal : M. Bonte.

Schade en schadeloosstelling. — Militair voertuig. — Reserve wagens. — Gebruiksderving.

De omstandigheid dat het leger (in casu, de Rijkswacht) over reservewagens beschikt, ontslaat de verantwoordelijke voor het ongeval niet van zijn verplichting de schade wegens de derving van het voertuig te vergoeden. Indien, ingevolge het bestaan van reservewagens, geen rechtstreeks nadeel wordt veroorzaakt, is het toch bilijk dat hij die de vergoedingsplicht heeft, tussenkomt in de kosten voor het aanleggen van de reservewagens en zulks in de mate dat door de fout, op deze reservewagens beroep diende gedaan. Dergelijke tussenkomst kan forfaitair worden geschat.

Belgische Staat (Ministerie van Landsverdediging)
en O. M. t./ C.

Bij vonnis der rechtbank van eerste aanleg te Dendermonde, correctionele Kamer met drie Rechters, gedagtekend 10 juni 1969, waarvan de beklaagde zo op strafrechtelijk als op burgerlijk gebied, op 12 juni 1969, het Openbaar Ministerie tegen beklaagde, op 16 juni 1969, de burgerlijke partij Van Belle Georges, op 19 juni 1969, en de burgerlijke partij De Roo Medard, op 20 juni 1969, hoger beroep hebben ingesteld ;

Gehoord

Overwegende dat de H. deskundige L. adviseert dat het ongeval moet toegeschreven worden aan het feit dat P. met zijn personenwagen B.M.W. gedeeltelijk gebruik heeft gemaakt van het middenvak om een inhalingsmanoeuvre uit te voeren op het ogenblik dat C. reeds gebruik maakte van dit middenvak en met zijn voertuig een snelheid ontwikkelde groter dan deze van het voertuig B.M.W. bestuurd door P., en dat de aanrijding tussen het voertuig Volvo/C. en de Peugeot/D. R. te wijten is aan het uitwijkingsmanoeuvre van C. om het voertuig van P. te mijden en het ruw afremmen van zijn voertuig bij dit uitwijkingsmanoeuvre ;

Overwegende dat, na kontakt met de H. deskundige L., de Politie overging tot een nader verhoor van de beklaagde P. die alsdan bekende dat hij in zijn achteruitkijkspiegel gekeken had omdat hij van plan was een klein voertuig dat hij volgde in te halen, dat het mogelijk is dat hij lichtjes naar 't midden zwenkte om het manoeuvre uit te voeren en ten slotte dat hij niet weet of hij zijn richtingslichten had aangezet om in te halen (st. 3) ; dat de beklaagde P. zijn bekentenissen tien dagen later aan de Rijkswacht van de Brigade Eeklo bevestigde (st. 20) ;

Overwegende dat de omstandigheid dat de getuigen V. B. G., D. R. M. en dhr. Substituut Procureur des Konings V. niet gezien hebben dat de beklaagde P. een inhaalmanoeuvre aanving op 't ogenblik dat de auto van C. D. hem aan het inhalen was, niet opweegt tegen de deskundige vaststellingen van dhr. Ingenieur L. en de bekentenissen van de beklaagde ; dat de plaats en de omvang van de schade aan de auto van de beklaagde en aan de rechter achterhoek van de auto van C. de stelling van de expert niet ontzenuwen ;

Overwegende dat het feit ten laste gelegd van de beklaagde door het onderzoek vóór het Hof bewezen is gebleven zoals vóór de eerste rechter ; dat de uitgesproken straf verantwoord is en dient bevestigd te worden doch zonder uitsluiting van tenuitvoerlegging voor de uitgesproken geldboete ;

Op civielrechtelijk gebied :

Overwegende dat drie getuigen gewag maken van de hoge snelheid ontwikkeld door de auto van C. D. ; dat het ongeval zich voordeed op een rechte baan in goede staat, verdeeld in drie rijstroken, in volle dag met schoon helder weder en onbeperkt zicht ; dat er ter plaatse geen snelheidsbeperking is ;

Overwegende dat er in gezegde omstandigheden geen oorzakelijk verband bestaat tussen de hoge snelheid van de auto bestuurd door C. en het ongeval dat uitsluitend te wijten is aan de fout van P., die vóór het links inhalen zich niet of niet doelmatig ervan heeft vergewist dat geen bestuurder die hem volgde reeds begonnen was in te halen ; dat P. volledig aansprakelijk is voor de gevolgen van het ongeval ;

I. eis van de burgerlijke partij de Belgische Staat - Minister van Landsverdediging :

Overwegende dat de schade aan de auto niet betwist wordt en tevens op tegenspraak met partij C. werd vastgesteld (st. 47/1) ; dat de kosten van het wegslepen eveneens op tegenspraak werden vastgesteld op het bedrag van 1214 fr. dat normaal blijkt en toe te kennen is, al wordt deze schadepost niet gestaafd door een faktuur ; dat de omstandigheid dat de Rijkswacht over reservewagens beschikt de veroordeelde niet ontslaat van zijn verbintenis de schade die ontstaat door de derving van het geaccidenteerde voertuig te vergoeden ; dat immers, indien ten gevolge van het bestaan van reservewagens de tijdelijke onbruikbaarheid van een auto geen rechtstreeks nadeel in

de dienst veroorzaakt, het maar billijk is dat degene die aansprakelijk is voor de derving tussenkomt in de kosten van het aanleggen van de reserve voertuigen in de mate dat door zijn fout beroep moest gedaan worden op een reservevoertuig; dat het gevorderd forfaitair bedrag van 6 dagen à 100 fr. geenszins overdreven blijkt;

Om deze redenen,

Het Hof,

rechtdoende op tegenspraak;

Gelet op de wetsbepalingen door de eerste rechter ingeroepen, ter uitzondering van artikel 8 § 1 van de wet van 29.6.1964, niet meer van toepassing, en daarenboven gelet op artikel 24 van de wet van 15 juni 1935, artikel 211 van het Wetboek van Strafvordering, en artikel 140 van de wet van 18.6.1869 gew. door artikel 2 van de wet van 4.9.1891, al deze wetsbepalingen door de heer Voorzitter ter terechtzitting van heden aangeduid;

Verklaart de hogere beroepen ontvankelijk en erop wijzende:

Bevestigt het bestreden vonnis met deze wijzigingen dat met éénparige stemmen het uitstel van uitvoering wat de geldboete betreft ontnomen wordt en dat P. veroordeeld wordt te betalen aan D. R. M. de som van vijftien duizend en vijfenvijftig frank (15.055 fr.) te vermeerderen met de vergoedende intresten à 4,5 % vanaf 3 mei 1968 tot op heden en verder de gerechtelijke intresten;

Verwijst P. in de kosten van de aanleg gevallen aan de zijde van het Openbaar Ministerie begroot op 1.200 frank, en in deze gevallen aan de zijde van de burgerlijke partijen op taxe;

Verstaat dat de door de eerste rechter uitgesproken lijfswang van één maand tegen de beklagde tot invordering der kosten van eerste aanleg gevallen aan de zijde van het Openbaar Ministerie, zich zal uitstrekken tot deze van hoger beroep, gevallen aan de zijde van het Openbaar Ministerie, tegen hem uitgesproken;

Wijst de zaak terug voor verdere behandeling naar de correctionele rechtbank te Dendermonde.

BURGERLIJKE RECHTBANK TE ANTWERPEN

1e Kamer. — 12 maart 1970.

Voorzitter: M. Wildiers.

Rechters: M.M. Hernould en Groetaers.

Advocaten: Mrs. Schaerlaekens en De Beuckelaer.

Schenken. — Schenking met last. — Equivalentie tussen de last en de waarde van het geschonkene. — Overeenkomst ten bezwarenden titel.

Een man, gehuwd onder het stelsel van de wettelijke gemeenschap, verwierf van zijn ouders een huis in een akte die schenking genoemd werd, met last een bedrag aan zijn zuster, zijn enige mede-erfgerechtigde te betalen; deze laatste stemde in de vervreemding toe en zag af van de toepassing van art. 918 B.W. Dezelfde dag, bij afzonderlijke akte, werd er ten gunste van de ouders en ten laste van de man en zijn zuster een lijfrente gevestigd.

De overdracht van het huis en de vestiging van de lijfrente maakten deel uit van éénzelfde opzet (akten van dezelfde dag, beding van niet-toepassing van art. 918 B.W., gelijke waarde van de lijfrenten en van het huis); niet alleen verviel het wettelijk vermoeden van art. 918 doordat de zuster in de overdracht had toegestemd, maar ook volgens de feitelijke elementen was er

geen schenking, aangezien het bedrag dat de man aan zijn zuster moest uitkeren en zijn aandeel in de lijfrente samen overeenstemden met de waarde van het huis. De beweerde schenking is in werkelijkheid een rechtshandeling ten bezwarenden titel en het huis valt in de tussen de man en zijn echtgenote bestaande gemeenschap.

M. t./ M.

Gezien de stukken van het geding o.m. deze gevoegd bij het dossier van de rechtspleging, meer bepaald:

— de geboekte inleidende dagvaarding van het ambt van gerechtsdeurwaarder R. De Beckker te Antwerpen in datum van 11 september 1968,

— de originele besluiten van verweerders betekend bij akte van pleitbezorger tot pleitbezorger in datum van 7 december 1968, waarbij een tegenvordering werd ingesteld,

— de conclusies van verweerders neergelegd ter griffie op 3 november 1969 en 4 februari 1970,

— de conclusies van eiser neergelegd ter griffie op 13 februari 1970 (eerste en tweede conclusies),

— het borderel van randmelding waaruit blijkt dat van de tegenvordering melding werd gemaakt op 19 februari 1970 ten rande der overschrijving genomen te Antwerpen, 3de hypotheekkantoor deel 3682 nr. 17;

Gelet op art. 2, 34, 36, 37 en 41 der wet van 15 juni 1935;

Gehoord partijen bij monde van hun advocaten voormeld in hun middelen en conclusies;

Overwegende dat de hoofdvordering substantieel strekt tot de verdeling van de wettelijke gemeenschap welke bestaan heeft tussen eiser en wijlen mevrouw Alice Alzado, alsmede van haar nalatenschap, en dit na voorafgaande openbare verkoop van een onroerend goed te Antwerpen, Milisstraat 40, daarvan afhangende;

Overwegende dat verweerders, — kinderen en schoonkinderen van de echtgenoten Cornelius Mintiens — Alice Alzado —, met deze vordering instemmen, doch bij tegenvordering vorderen dat voor recht zou gezegd worden dat de huwelijksgemeenschap bovendien nog een onroerend goed te Wilrijk, Keurvelstraat 13/15 bevat, waarvan de voorafgaande openbare verkoping zich insgelijks opdringt;

Overwegende dat Cornelius Mintiens het onroerend goed te Wilrijk, Keurvelstraat 13/15 verwierf van zijn ouders, de echtgenoten Franciscus Mintiens - Maria Van Cutsem, bij akte verleden door het ambt van notaris F. Ghijs te Hoboken op 3 mei 1963;

Overwegende dat Cornelius Mintiens op het ogenblik van het verlijden van deze akte, gehuwd was onder het stelsel van de wettelijke gemeenschap met Alice Alzado;

Overwegende dat de overdracht in de akte, « schenking » genoemd wordt; dat deze « schenking » geschiedde onder het beding dat de begiftigde:

— ten laatste na het overlijden van beide schenkers, aan zijn zusters, Josephine Mintiens, een bedrag van 800.000 fr. zou uitbetalen,

— ter ontlasting van de schenkers, ten zijnen laste zou nemen, één/derde van een lijfrente van 20.000 fr. welke de schenkers verschuldigd waren aan een dame Maria Nyst;

Overwegende dat Josephine Mintiens, — blijkbaar de enige andere erfgerechtigde in de rechte lijn van de echtgenoten Mintiens - Van Cutsem, — bij deze akte medeversee, toestemde in de vervreemding en afzag van de toepassing van artikel 918 B.W.;

Overwegende dat niet ontkend wordt dat er op dezelfde datum, bij afzonderlijke overeenkomst, een lijfrente gevestigd werd ten gunste van de ouders Mintiens - Van Cutsem en ten laste van ieder van hun twee kinderen Cornelius en Josephina;

Overwegende dat niet ernstig kan betwist worden dat de notariële akte van overdracht van het onroerend goed

enerzijds, en de vestiging van de lijfrente anderzijds, deel uitmaken van éénzelfde opzet;

Overwegende dat beide beschikkingen inderdaad dagtekenen van dezelfde datum;

Overwegende dat het beding in de notariële akte betreffende de niet-toepassing van artikel 918 B.W. geen zin had, zonder een vervreemding met lijfrente; dat de lijfrente welke hierbij beoogd werd, niet deze kon zijn welke bedongen was in het voordeel van dame Nyst, daar zij buiten het toepassingsveld van deze wetsbeschikking valt;

Overwegende dat het verband tussen de notariële akte en de vestiging van de lijfrente ten voordele van de ouders ook nog opvalt door de benaderende gelijkwaardigheid tussen de renten enerzijds en de pro fisco geschatte prijs van het onroerend goed anderzijds;

Overwegende dat er ten slotte, zonder verband tussen beide, geen aannemelijke oorzaak voorhanden is voor de betaling van de lijfrente door Josephine Mintiens; dat deze oorzaak — mits verband tussen beide — blijkbaar ligt in de uitkering aan haar door Cornelius Mintiens van de som van 800.000 frank;

Overwegende dat de vervreemding aan een erfgerechtigde in de rechte lijn, met last van een lijfrente, door art. 918 B.W. vermoed wordt een schenking te zijn;

Overwegende dat dit wettelijk vermoeden evenwel vernietigd werd door de hoger vermelde toestemming van Josephine Mintiens;

Overwegende dat er ook geen feitelijke elementen zijn om het begrip van schenking staande te houden;

Overwegende dat het vervreemde onroerend goed in de notariële akte « pro fisco » geschat werd op 1.600.000 fr.;

Overwegende dat — indien een waardering « pro fisco » ongetwijfeld een zekere speling ten opzichte van de venale waarde toelaat, deze speling, ingevolge de waakzaamheid van het bestuur der Registratie en Domeinen, geen substantieel karakter kan bereiken; dat anderzijds een verkoop aan erfgerechtigden tegen een gelegenheidsprijs, op zich zelf geen bewijs van een animus donandi insluit;

Overwegende dat de maandelijks lijfrente ten voordele van de ouders Mintiens-Van Cutsem gesteld werd op 4.820 fr. ten laste van ieder van hun kinderen, samen 9.640 fr.;

Overwegende dat, rekening gehouden met de ouderdom van de renteniers, een dergelijke rente een vestigingskapitaal van nagenoeg 2×775.000 fr. bereikt (volgens de gegevens van de A.S.L.K.: 767.323 fr. en volgens de N.V. Alg. Verzekeringen AG: 781.600 fr.);

Overwegende dat de last van de zgd. schenking, in hoofde van Cornelius Mintiens aldus nagenoeg 775.000 fr. (vestigingskapitaal der rente) + 800.000 fr. (uitkering aan zijn zuster Josephine) bedroeg, vermeerderd met zijn aandeel in de lijfrente ten voordele van mevr. Nyst;

Overwegende dat het voorwerp van de overdracht enerzijds, en de opgelegde lasten of prestaties anderzijds, dienen gewaardeerd te worden op het ogenblik van de overeenkomst;

Overwegende dat een overdracht niet daarom haar karakter ten bezwarende titel verliest, omdat de erfgenaam voordelen heeft kunnen genieten uit overeenkomsten met de erflater (art. 853 B.W.);

Overwegende dat, rekening houdend met deze elementen, de last van de beweerdte schenking nagenoeg gelijkwaardig was aan het voorwerp van de overdracht; dat dergelijke rechtshandeling er een is ten bezwarende-, niet ten kostelozen titel (De Page dl. VIII nrs. 6 suite 3°, nr. 396);

Overwegende dat de kwalificatie welke partijen aan hun negotium gaven in de notariële akte, niet geldt tot inschrijving wegens valsheid (De Page dl. III nr. 758);

Overwegende dat onroerende goederen die gedurende het huwelijk ten bezwarende titel verkregen worden, in gemeenschap vallen (art. 1401, 1402 B.W.);

Overwegende dat de tegenvordering derhalve gegrond is;

Om die redenen,

De Rechtbank,

Rechtdoende op tegenspraak,

Na erover beraadslaagd te hebben,

Alle andere en strijdige conclusies verwerpend,

Verklaart de hoofd- en tegenvordering ontvankelijk en gegrond.

Beveelt dat er op verzoek van de meest gereede partij en in tegenwoordigheid van alle gerechtigden of dezen daartoe behoorlijk aangemaand, zal worden overgegaan door het ambt van Meester Ghys, notaris te Hoboken, met toevoeging van Meester Troquet, notaris te Antwerpen tot de bewerkingen van verdeling en vereffening van de wettelijke gemeenschap die bij gebrek aan huwkontraat bestaan heeft tussen de heer Cornelius Maria Carolus Mintiens, diamantzager, en zijn echtgenote dame Alice Maria Karel Alzado, en van de nalatenschap van deze laatste, in leven zonder beroep, laatst gewoond hebbende te Wilrijk en ab intestato overleden te Antwerpen op 25 oktober 1967.

Zegt voor recht dat de akte van schenking dd° 3 mei 1963 verleden voor notaris F. Ghys, aangegaan tussen Francisus Mintiens en wijlen zijn echtgenote dame Anna Maria Van Cutsem met verweerder op tegenvordering, in werkelijkheid een contract ten bezwarende titel geldt en met een eigendom, gelegen te Wilrijk, Keursveldstraat 13/15, ten kadaster bekend wijk A nr. 144/v/2 voor een grootte van 555 m2 en volgens titel groot 555 m2 82 dm2, toebehoort aan de wettelijke gemeenschap die bestaan heeft tussen verweerder op tegenvordering en wijlen dame Alice Maria Karel Alzado.

Beveelt dat voorafgaand voormelde bewerkingen van deling en vereffening zal worden overgegaan door het ambt van de aangestelde notarissen op de wijze zoals voorzien bij artikel 1193 van het gerechtelijk wetboek, tot de openbare verkoop van:

« Het opbrengsteigendom op en met grond, hof en alle aanhorigheden, gestaan en gelegen te Wilrijk, Keursveldstraat 13/15, ten kadaster bekend wijk A nr. 144/v/2 voor een grootte van 555 m2 en volgens titel groot 555 m2 85d m2 » en van:

« Stad Antwerpen, een eigendom bestaande uit appartementen en autostandplaatsen aan de Milisstraat 40, uitgevende op de Borgerhoutsestraat, alwaar het gemerkt is onder nr. 29 en 29a en een breedte heeft aan de straat van 10,54 m., groot volgens titel en vroegere meting 941,80 m2, thans ten kadaster bekend wijk H, nr. 1104/w/2, 1106/w/3 en 1106/x/3 voor een oppervlakte van 949 m2 ».

Stelt Meester Desmet, notaris te Antwerpen aan die gelast wordt de niet verschijnende of weigerende partijen te vertegenwoordigen en in hun plaats de akten en processen verbaal te tekenen, en die bevoegd is om de toewijzingen en andere schuldvorderingen in kapitaal en toebehoren te ontvangen, kwijting ervan te geven met of zonder indeplaatsstelling en, ten gevolge van deze betalingen opheffing te verlenen van elke inschrijving die is of moet worden genomen, van elke overschrijving van bevel en beslag, alsmede van elk verzet indien daartoe grond bestaat.

Verleent akte aan ieder der verweerders — eisers op tegenvordering dat zij het geding schatten, in elk zijner hoofden, op 500.000 fr. enkel en alleen voor wat de bevoegdheid en de aanleg betreft.

Vereffent de kosten op heden: (.....)

Stelt de kosten ten laste van de massa.

Zegt dat er geen aanleiding bestaat de voorlopige tenuitvoerlegging van huidig vonnis toe te staan zonder zekerheidstelling.

VREDEGERECHT TE SINT-TRUIDEN

18 juni 1968.

Rechter : M. Roelandts.

Advocaten : Mrs. Kleykens en Koninckx.

Huur van handelshuizen. — Rechtsvordering tot betaling van vergoeding wegens uitzetting op grond van art. 25, 3°, Handelshuurwet. — Art. 28. — Termijn van een jaar. — Aanvang.

De eigenaar van een huis had de hernieuwing van de handelshuur geweigerd op grond van zijn voornemen het huis weder op te bouwen; het geding betreffende de uitzettingsvergoeding van één jaar (art. 25, 1° handelshuurwet) en het geding tegen de huurder wegens betrekking zonder recht of titel eindigden met vonnissen van 6 maart 1967.

Tijdens zulke gedingen worden de door art. 25, 3° bepaalde termijnen van zes maanden en drie jaar geschorst. De vervaltermijn van één jaar binnen welke de huurder zijn vordering moet instellen tot het bekomen van een vergoeding wegens uitzetting van drie jaar op grond dat de eigenaar met het werk van afbraak en wederopbouw geen aanvang heeft gemaakt binnen zes maanden, begint te lopen na het verstrijken van die zes maanden; de termijn van zes maanden begint zelf maar te lopen de dag nadat het vonnis van 6 maart 1967 kracht van gewijsde heeft bekomen.

Onclinx t./ Menten en Bertels.

Overwegende dat de vordering van aanlegster er toe strekt verweerders te horen veroordelen tot het betalen van een vergoeding wegens uitzetting, gelijk aan drie jaar huur, t.t.z. 126.000 fr. (42.000 fr. x 3), vermeerderd met een bedrag van 200.000 wegens veroorzaakte schade, gesteund op art. 25, 3°, van de wet dd. 30 april 1951 op de handelshuurovereenkomsten;

Overwegende dat partijen vooraf hebben besloten nopens de verjaring en de ontvankelijkheid, en nadien gebeurlijk de heropening der debatten vragen, om alsdan te besluiten over de grond van de zaak;

Overwegende dat wanneer de huurder van een handelshuis, de hernieuwing van de huur niet bekomen heeft wegens het voornemen van de verhuurder, zonder van een gewichtige reden te doen blijken, zijn voornemen op grond waarvan hij de huurder uit het goed heeft kunnen zetten, niet ten uitvoer brengt binnen zes maanden en gedurende ten minste twee jaar, dat in zulk geval de verhuurder gehouden is tot betaling van een vergoeding gelijk aan drie jaar huur, eventueel vermeerderd met een bedrag, toereikend om de veroorzaakte schade geheel te vergoeden (art. 25, 3°, van de wet van 30 april 1951);

Overwegende dat de termijnen van zes maanden en twee jaren beginnen te lopen vanaf de dag dat de huurder het verhuurde goed verlaten heeft, zulks voor zover hij er niet ten onrechte in gebleven is of het goed niet voortijdig verlaten heeft (cfr. in die zin : Cas. 20-1-1961, Pas. - I - 540; R.P.D.B. Compl. T. I, v° Baux Commerciaux, nr. 515; A.P.R. v°, Huur van Handelshuizen, nrs. 140 (nieuwe tekst) en 144);

Overwegende dat in dezelfde zaak evenwel nopens andere oorzaken maar tussen dezelfde partijen de Burgerlijke Rechtbank van eerste aanleg te Hasselt, statuerend in beroep, een eerste maal op 6 maart 1967, onder nr. 65.655, een vonnis velde — dat in kracht van gewijsde is getreden, betreffende een uitwinningsvergoeding gesteund op art. 25, 1°, der wet van 30 april 1951 — en een tweede vonnis velde op 6 maart 1967, onder nr. 65.654, eveneens in kracht van gewijsde getreden, betreffende het betrekken van kwes-

tieus goed zonder recht noch titel, door huidige aanlegster;

Overwegende dat rechtsvorderingen tot betaling van de vergoeding wegens uitzetting moesten ingesteld worden binnen een jaar te rekenen van het feit waarop de vordering gegrond is (art. 28 der wet van 30 april 1951);

Overwegende dat, wanneer er geprocedeerd wordt over de vraag tot uitwinningsvergoeding en vooral nopens het betrekken zonder recht noch titel van kwestieus goed en zulks bij vonnis dd. 6 maart 1967 in beroep uitgemaakt werd, zoals hierboven reeds werd aangehaald; dat er zich dan een schorsing voordoet en huidige verweerders normaal gerechtigd waren te wachten op deze uitspraak in beroep — nml. het vonnis van 6 maart 1967 — alvorens de afbraakwerken aan te vatten (cfr. in die zin : Besluiten van huidige verweerders zelf — destijds geïntimeerden — op p. 6 naar aanleiding van het vonnis in beroep van 6-3-1967, nr. 65.655);

Overwegende dat in deze omstandigheden alleszins met de wederopbouwwerken diende aangevangen te worden binnen de zes maanden vanaf 7 maart 1967;

Overwegende echter dat het gebleken is en trouwens niet ontkend wordt, dat op het ogenblik van huidige dagvaarding, nml. op 2-2-1968, t.t.z. meer dan zes maanden na het vonnis van 6-3-1967, met de ingeroepen afbraak en wederopbouw nog geen aanvang werd gemaakt; dat nu vaststaat dat de expliciet en determinatief ingeroepen reden der weigering van huurhernieuwing door verweerders in feite niet overeenkomt met de werkelijkheid, dat de ingeroepen reden niet oprecht was, bedrieglijk en absoluut niet ernstig; dat alzo het adagium « Fraus omnia corrumpit » van toepassing is;

Overwegende dat in die gedachtengang de vervaltermijn van één jaar voorzien in art. 28 van voornoemde wet, slechts zal beginnen te lopen na het verstrijken van de termijn van zes maanden, waarvan sprake in art. 25, 3°; dat deze termijn van zes maanden op zijn beurt in casu zal beginnen te lopen, niet vanaf de dag dat de huurder het goed verlaten heeft, maar daags nadat het vonnis in beroep kracht van gewijsde heeft bekomen (cfr. in die zin : R.P.D.B., Compl., T. I, v°, Baux Commerciaux, nr. 567);

Dat alzo de termijn van zes maanden, voorzien in art. 25, 3°, in casu begon te lopen vanaf 7 maart 1967; dat aanlegster derhalve haar eis in uitwinningsvergoeding, rechtmatig kan instellen binnen het jaar, na het verstrijken van de periode van zes maanden, t.t.z. vanaf 7 september 1967 tot het verstrijken ervan op 7 september 1968;

Overwegende dat in deze omstandigheden, de eis van aanlegster dd. 2 februari 1968, tijdig gedaan werd en deze derhalve ontvankelijk dient verklaard;

Om deze redenen,

Rechtdoende op tegenspraak;

Gelet op art. 2, 30, 34, 37 en 41 der wet van 15 juni 1935;

Alvorens recht te doen ten gronde;

Bevelen de heropening der debatten op onze zitting van ..., ten einde partijen toe te laten te besluiten over de grond van de zaak;

Behouden de kosten voor.

VLAAMSE JURISTEN,

ABONNEERT U OP

RECHTSKUNDIG WEEKBLAD

BOEKBESPREKING

Prof. Dr. W. Leën, Beschouwingen omtrent de ingewikkeldheid van de Sociale Zekerheid. — Voorstellen tot vereenvoudiging. — Leuven, Instituut voor Sociaal Zekerheidsrecht, 1970, 58 blz.

Dat de sociale zekerheid tot een veel te ingewikkeld en complex geheel is uitgegroeid en zelfs voor de praktijkinen reeds een doolhof is geworden, zoals terecht werd opgemerkt op de viering van de 25ste verjaardag van het invoeren van het globaal stelsel, betwijfelt niemand meer. Het is dan ook een thema dat veelvuldig ter sprake komt doch praktisch nooit fundamenteel wordt behandeld. Alleen iemand als prof. Leën, vanuit zijn jarenlange ervaring in de sociale zekerheid kan deze taak aan. Hij toont objectief aan hoe de verantwoordelijkheid van deze ingewikkeldheid aan verschillende factoren is te wijten, waarbij noch de administratie, noch de wetgever, noch de betrokken belangengroepen zelf vrij uitgaan. Deze situatie geeft in ieder geval aanleiding tot heel wat rechtsonzekerheid bij de betrokkenen.

Vanuit dit standpunt van de ingewikkeldheid en de mogelijke vereenvoudiging van het systeem behandelt schrijver achtereenvolgens de problemen in verband met de loongrenzen, de globale bijdrage, het begrip loon, de verschillende sectoren van de sociale zekerheid, het probleem van de kleine risico's, de administratieve documenten en structuur, en het toezicht op de uitoefening van de sociale zekerheid.

In dit ganse werk ligt het accent nochtans niet op de kritiek, maar wel op de positieve voorstellen, die in de slotbeschouwingen systematisch worden samengebracht en besproken. Schrijver houdt geen revolutionaire vernieuwingen voor en blijft denken in het kader van het mogelijk haalbare zodat daarvoor zelfs soms, zoals hij zegt, de logica moet wijken. Hij verdedigt een globale visie op de sociale zekerheid, die zou kunnen uiteenvallen in een drieluik: de sector voor werknemers, de sector voor zelfstandigen en een bijstandsuregeling.

Deze bijdrage heeft de enorme verdienste de eerste globale en fundamentele aanpak te zijn van een bespreking over de mogelijke vereenvoudigingen in ons systeem, en zal in de toekomst ongetwijfeld een grote rol spelen in de discussie die zich daarrond verder zal ontwikkelen.

De tekst van prof. Leën is te bekomen bij het Instituut voor Sociaal Zekerheidsrecht, Fakulteit der Rechtsgeleerdheid, Tiensestraat 41, 3000 Leuven, aan de prijs van 100 fr.

J. Van Steenberge.

MEDEDELINGEN

Brief van de Heer Minister van Justitie.

Wij ontvingen van de Heer Minister van Justitie Prof. A. Vranckx, het hieronderstaand belangrijk schrijven:

* * *

Mijnheer de Hoofdredakteur en Waarde Collega,

Ik zou het zeer op prijs stellen indien, langs het « Rechtskundig Weekblad » om, de aandacht van de Doctors in de rechten die zich tot de magistratuur geroepen voelen, kon worden gevestigd op de artikelen 3 en 4 van de wet van 10 oktober 1967 houdende het Gerechtelijk Wetboek, waar deze artikelen wijzigingen of overgangsbepalingen inhouden

den in verband met de wetgeving op het gebruik der talen in gerechtszaken.

Ik koester de hoop dat degenen onder hen die door toeval of studies in feite tweetalig zijn, het examen van kennis van de tweede landstaal zouden afleggen, dat geregeld door mijn Departement wordt ingericht.

In dit verband houd ik eraan erop te wijzen dat de stof van dit examen gewijzigd werd opdat het beter zou beantwoorden aan de huidige toestand van het Hoger Onderwijs.

In feite komt het hier op neer dat het werkelijk een taal-examen is geworden en geen examen over Recht meer is.

Ik zou U zeer dankbaar zijn mocht onderhavige brief in een eerstvolgende aflevering van het « Rechtskundig Weekblad » worden opgenomen.

Met bijzondere hoogachting en collegiale groeten,

(get.) A. Vranckx,
Minister van Justitie.

Wereldcongres voor Rechts- en Sociaalfilosofie.

Brussel — 3 aug. tot 3 sept. 1971.

onder de auspiciën van de Internationale Vereniging voor rechts- en sociaalfilosofie georganiseerd door het Belgisch Centrum voor logica-onderzoek en het Centrum voor rechtsfilosofie.

Eerste Circulaire

A. Buyllaan, 145
1050 BRUSSEL

Zeer geachte Heer, Mevrouw,

Het eerstvolgende Wereldcongres voor rechts- en sociaalfilosofie zal van 30 augustus tot 3 september 1971 worden gehouden te Brussel in de lokalen van de Vrije Universiteit van Brussel (V.U.B. - U.L.B.).

Gepland zijn: vier vergaderingen en een excursiedag, nl. op 1 sept. Onthaal op zondag 29 augustus 's avonds.

Thema van het Congres: *Het Juridisch Redeneren.*

Behandeling in plenumvergaderingen 's ochtends, in sectievergaderingen 's namiddags.

Eerste vergadering: Het juridisch redeneren: huidige stand van zaken.

Tweede vergadering: Het juridisch redeneren door de tijden heen.

Derde vergadering: De verantwoording van de beslissing in rechte.

Vierde vergadering: De plaats van het juridisch redeneren ten opzichte van andere types van theoretisch en praktisch redeneren.

De deelnemers worden verzocht om inzending van mededelingen — ten hoogste 2.000 woorden — over enig onderwerp in verband met het Congresthema.

De officiële Congrestalen zijn: Frans, Engels en Duits. Voor simultaanvertaling in die drie talen wordt gezorgd.

Om de mededelingen voor het Congres te kunnen rondsturen zouden we die vóór 1 februari 1971 in ons bezit moeten hebben.

Inschrijvingsgeld: 15\$ voor gewone leden; 7,5\$ voor toetredende leden; 5\$ voor studenten.

Logies: Het officiële Congresagentschap is het reisagentschap Wagons-Lits Cook. Alsnog zijn 110 kamers be-

sproken in de «Cité universitaire» tegen 200 frank per dag voor een kamer met één bed en 300 frank voor een kamer met twee bedden, ontbijt inclusief, bediening en taksen niet inbegrepen.

Verdere circulaires zullen aan belangstellenden worden toegezonden dadelijk na ontvangst van bijgaande kaart, behoorlijk ingevuld en getekend.

Het Congrescomité.

Congrescomité : Voorzitter : Prof. Ch. Perelman ; Onder-voorzitters : Prof. A. Bayart, Prof. P. Foriers ; Penning-meester : Prof. H. Buch ; Verantwoordelijk voor de Congreshandelingen : de Heer H. Hubien ; Secretaris : Mevrouw E. Griffin.

Belgische Vereniging van Bedrijfsjuristen.

Colloquium met de juristen van de Europese Economische Gemeenschap op zaterdag 13 juni 1970 te 10 u. 15.

— Gezamenlijk onderzoek over drie gevallen van cartelvorming en machtspositie. De bundels zullen toegelicht worden door de heer Jaume, directeur van het Departement. Afspraken en Machtsposities.

— De vergadering wordt gevolgd door een middagmaal.

Nadere inlichtingen kunnen verkregen worden op de zetel van de Vereniging, Troonstraat 4, 1050 Brussel, telefoon 02/11.88.82.

INGEZONDEN BIJDRAGE

Van Mr. Bernard Van den Daele, advocaat te Ronse ontvingen wij onderstaand schrijven :

* * *

Ronse 12 mei 1970

Mijnheer de Hoofdredakteur,

In de jongste aflevering van het Rechtskundig Weekblad (jaargang 1969-70, nr. 35) lees ik het arrest dd. 17 maart 1970 verleend door de 5e Kamer van het Hof van Beroep te Gent (kol. 1700) en, daartoe uitgenodigd door de voetnoot, waag ik me toch tot volgende vaststellingen :

1. In de wetten op het gerechtelijk concordaat is onderscheid te maken tussen een uitspraak verleend op grond van art. 8, al. 5 (onmiddellijke verwerping van de aanvraag) en een uitspraak verleend op grond van art. 25 (nopens de homologatie). Art. 10 is toepasselijk op de eerste, art. 27 is toepasselijk op de tweede. Terzake is een duidelijke verwarring ontstaan tussen beide.

2. Indien het vonnis dd. 10 juli 1969 van de Rechtbank van Koophandel te Oostende verleend was op grond van art. 8, al. 5 (onmiddellijke verwerping van de aanvraag), gelden, mijn inziens, volgende regelen voor het hoger beroep :

a) termijn = art. 9, al. 5 is toepasselijk ; het hoger beroep dient ingesteld binnen de acht dagen van de uitspraak ;

b) pleegvorm = art. 10 is uitdrukkelijk opgeheven door art. 25 van Art. 2 Bijvoegsel bij G.W., Titel III, Hoofdstuk

II, Afdeling II ; deze opheffingsbepaling is wel degelijk in werking gesteld op 1 januari 1969 door art. 3, 27° K.B. 4/11/68 (Belgisch Staatsblad dd. 13/11/68, blz. 11134) ; ik meen derhalve dat de gewone vormen toepasselijk zijn geworden voor dit hoger beroep.

3. Indien het vonnis dd. 10 juli 1969 van de Rechtbank van Koophandel te Oostende verleend was op grond van art. 25 (nopens de homologatie) gelden, mijn inziens, volgende regelen voor het hoger beroep :

a) termijn = art. 27, al. 3 is toepasselijk ; het hoger beroep dient ingesteld door de schuldenaar binnen de acht dagen van de uitspraak ;

b) pleegvorm = art. 27, al. 4 is toepasselijk, doch verwijst nog naar art. 10, al. 1, dat opgeheven is. Hier komen we in dezelfde toestand terecht als deze die we gekend hebben met art. 262 B.W. (inzake echtscheiding), dat nog verwees naar het reeds afgeschafte art. 443 W.B. Rv. Een uitdrukkelijke wettekst (wet 1 juli 1969, art. 5) heeft uiteindelijk komaf moeten maken met deze anomalie en de discussie eromtrent.

Ik meen dat inmiddels, voor dit geval, de pleegvorm van art. 10, al. 1 nog dient nageleefd, vermits deze wettelijke bepaling, zij het door een loutere verwijzing, nog volledig geïntegreerd is gebleven in art. 27, al. 4.

4. Tenslotte wil het me voorkomen dat een heropening van de debatten geboden was, gelet op art. 774 G.W., alvorens de vordering kon afgewezen worden op grond van een exceptie van nietigheid die voorzien is in art. 860 G.W. (pleegvorm en/of termijn). Artikel 774 G.W. maakt immers geen onderscheid tussen de verschillende excepties.

Met de meeste hoogachting.

WETGEVING

Kamer van Volksvertegenwoordigers.

Zitting 1969-1970. — 6 mei 1970.

Wetsvoorstel

tot wijziging van de termijnen voor beroep in verband met de beschikkingen in kort geding tot regeling van de voorlopige maatregelen tijdens de procedures van echtscheiding of scheiding van tafel en bed.

Toelichting.

Dames en Heren,

Artikel 1039 van het Gerechtelijk Wetboek bepaalt in verband met de beschikkingen in kort geding dat de termijn voor verzet of hoger beroep acht dagen is ; deze termijn loopt vanaf de betekening van de beschikking of van het arrest.

Een uiterst korte termijn is aannemelijk voor beschikkingen in kort geding in de klassieke zin van het woord, d.w.z. voor die welke in spoedeisende gevallen worden verleend zonder afbreuk te doen aan het recht zelf. Er is in dezen geen onherroepelijk gevolg voor degene tegen wie een beschikking bij verstek is verkregen.

Daarentegen is de termijn veel te kort voor de beschikkingen die worden verleend in verband met voorlopige maatregelen tijdens een echtscheidingsgeding of een geding inzake scheiding van tafel en bed.

De in dit geval genomen beslissingen beëindigen immers een geschil en hebben betrekking op het recht zelf. Wanneer een beslissing in kort geding is gewezen in verband met de bewaring van een kind, een bezoekrecht waarbij een uitkering tot onderhoud is betrokken, kan die slechts worden gewijzigd indien er zich nieuwe omstandigheden voordoen. Als alles blijft zoals het is, kan de beslissing niet worden bestreden.

Als de termijn voor verzet of voor hoger beroep acht dagen bedraagt, is het voor een van de echtgenoten mogelijk bij verrassing te handelen en een beschikking in kort geding definitief te maken door een tijdelijk verblijf van de andere echtgenoot in het buitenland, namelijk tijdens de vakantie, te baat te nemen.

De beschikkingen in kort geding zijn uitvoerbaar niet-teenstaande verzet of hoger beroep. Er valt niet te weifelen tussen, enerzijds, het nadeel dat berokkend kan worden indien geen verzet of hoger beroep mogelijk is voor diegene die het slachtoffer van een maneuver is en zich niet heeft kunnen verdedigen, en, anderzijds, de last die voor een van de pleiters kan voortspruiten uit een ietwat langere termijn om een in kracht van gewijsde gegane beslissing te verkrijgen.

Daarom stellen wij voor dat op de beschikkingen in kort geding, verleend krachtens artikel 1280 van het Gerechtelijk Wetboek, de in de artikelen 1048 en 1051 van het Gerechtelijk Wetboek bepaalde termijnen voor beroep toepasselijk worden gemaakt.

J. Defraigne.

Wetsvoorstel.

Enig artikel.

Aan artikel 1280 van het Gerechtelijk Wetboek wordt een lid toegevoegd, luidend als volgt:

« De termijnen voor verzet en voor hoger beroep zijn die welke in de artikelen 1948 en 1951 zijn bepaald. »
17 april 1920.

*J. Defraigne, M. De Riemaeker-Legot,
G. Van Lidth de Jeude, E. Charpentier.*

TIJDSCHRIFTEN

Nederlands Juristenblad, jg. 1970 - nr. 20.

van Hatum W.F.C., Terbeschikkingstelling van de regering. — Poulantzas N.M., Hijacking or air piracy? Schut D., Mr. H. Mulderije overleden. — van der Burg V.A.M., Het recht van grondrente in het Ontwerp B.W. — Dolk H.D.M., Voorlopig verslag Boek 6 B.W. — Verbetering van de ont-eigeningsprocedure. — Meijer Drees F.J., Nogmaals: het wetsontwerp inzake de luchtverontreiniging.

Weekblad voor Privaatrecht, Notaris-amt en Registratie, jg. 1970 - nr. 5085.

Buining J.R.H., De voortzetting van de vennootschap onder firma.

Journal des Tribunaux, jg. 1970 - nr. 4701.

Wallemarcq A., Une expérience d'enseignement programmé du droit.

Recueil Général de l'Enregistrement et du Notariat, jg. 1970 - nr. 21346 à 21350.

Paschal F., Les méthodes de recrutement de l'administration de l'enregistrement et des domaines avant le statut des agents de l'Etat.

Recueil Dalloz Sirey (Parijs), jg. 1970 - nr. 17.

Farbos de Luzan R., La réforme des professions judiciaires et juridiques ou le danger des annexions.

VLAAMSE JURISTEN,

Abonneert U op het "Rechtskundig Weekblad"